

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
кафедра міжнародних відносин та суспільних комунікацій**

**РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ
МІЖНАРОДНОГО МИРУ ТА БЕЗПЕКИ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, 603 групи

Лубик Юлія Михайлівна

Керівник:

доктор політичних наук,

доцент **Макар В. Ю.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ 2022 р.
Зав. кафедрою _____ доц. Макар В. Ю.*

Чернівці – 2022

Анотація

У кваліфікаційній роботі проаналізовано роль міжнародних міжурядових організацій у підтримці міжнародного миру та безпеки, що відповідає нагальним потребам людства у розв'язанні конфліктів мирними засобами у зв'язку із зростаючими безпековими проблемами сучасності. Зокрема досліджено еволюцію миротворчих місій ООН та НАТО, Проаналізовано проблеми з якими стикалися організації у ході проведення операцій. Особлива увага приділяється дослідженню реакції міжнародного співтовариства та їхніх дій на агресію Росії в Україні.

Ключові слова: міжнародні організації, ООН, НАТО, миротворчість, миротворчі місії, операції з підтримання миру, збройний конфлікт, Резолюції Ради Безпеки ООН.

Abstract

The role of international intergovernmental organizations in maintaining international peace and security, which meets the urgent needs of humanity in resolving conflicts by peaceful means in connection with the growing security problems of the modern age was analyzed in the qualification work. In particular, the evolution of the UN and NATO peacekeeping missions was researched, and the problems faced by the organizations during operations were analyzed. Special attention is paid to researching the reaction of the international community and their actions to Russia's aggression in Ukraine.

Key Words: international organizations, UN, NATO, peacekeeping, peacekeeping missions, peacekeeping operations, armed conflict, UN Security Council Resolutions.

Кваліфікаційна роботи містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Ю. М. Лубик
(підпис)

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	6
1 РОЗДІЛ. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	10
1.1. Стан наукового розроблення теми кваліфікаційної роботи	10
1.2. Джерельна база дослідження	15
Висновки до 1-го розділу	21
2 РОЗДІЛ. РОЛЬ ООН У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МИРУ ТА БЕЗПЕКИ У СВІТІ	22
2.1. Еволюція миротворчої діяльності ООН	22
2.2. Миротворчі операції ООН у 21 столітті.	37
Висновки до 2-го розділу	43
3 РОЗДІЛ. НАТО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВІТОПОРЯДКУ В СВІТІ	46
3.1. Діяльність НАТО в європейському регіоні	46
3.2. Роль Альянсу у забезпеченні міжнародного миру поза межами Європи	56
Висновки до 3-го розділу	67
4 РОЗДІЛ. ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО АГРЕСІЇ РОСІЇ В УКРАЇНІ	70
4.1. Реакція міжнародних організацій на окупацію Російською Федерацією Криму, Донецької та Луганської областей	70
4.2. Роль міжнародного співтовариства на протидію агресії Російської Федерації після повномасштабної агресії	77
Висновки до 4-го розділу	82
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90
SUMMARY	107

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

1. АС - Африканський союз
2. ЗСООНК - Зона Сил ООН із нагляду за роз'єднанням
3. МІНУСМА - Багатовимірна комплексна стабілізаційна місія Організації Об'єднаних Націй у Малі
4. МССБ - Міжнародні сили сприяння безпеці
5. НАТО - Організація Північноатлантичного договору
6. ОАД - Організація американських держав
7. ОБСЄ - Організація з безпеки і співробітництва в Європі
8. ОНУК - Операція ООН в Конго
9. ОНУМОЗ - Операція ООН у Мозамбіку
- 10.ООН - Організація Об'єднаних Націй
- 11.ОПМ - Операції ООН з підтримання миру
- 12.РЕНАМО - Мозамбіцький національний опір (політична партія Мозамбіку)
- 13.РП - Рішуча підтримка
- 14.СФОР - Стабілізаційні сили
- 15.ТЗЗ - тимчасовою охоронною зоною
- 16.УНІТА - Національний союз за повну незалежність Анголи (політична партія Анголи)
- 17.ФРЕЛІМО - Фронт визволення Мозамбіку (політична партія Мозамбіку)
- 18.ЮНАМІД - Місія Африканського Союзу ООН у Дарфурі
- 19.ЮНОСОМ - Миротворча місія ООН в Сомалі
- 20.ЮНТАГ - Група Організації Об'єднаних Націй з надання допомоги у перехідний період
- 21.СООНО - Сили ООН з охорони
- 22.СААР - план дій комплексного підходу
- 23.CSPMP - Комплексний стратегічний військово-політичний план
- 24.IAPF - Міжамериканські сили миру в Домініканській Республіці

- 25. IFOR - Силам виконання
- 26. ISP - Програма міжнародної безпеки
- 27. MDSF - відновлення особливих підрозділів
- 28. NTC - Національною перехідною радою
- 29. NTM-A - Тренувальна місія НАТО
- 30. OUP - UNIFIED PROTECTOR
- 31. UNEF – Надзвичайні сили ООН
- 32. UNIKOM - Іраксько-кувейтська спостережна місія Організації Об'єднаних Націй
- 33. UNMEE - Місія ООН в Ефіопії та Еритреї
- 34. UNMO – (United Nations Military Observer) військовий спостерігач
- 35. UNPROFOR - Охоронні сили ООН

ВСТУП

Актуальність теми. З поглибленням глобалізаційних процесів виникла нагальна потреба у взаємодії між державами. Саме на міжнародні організації поклалася роль того суб'єкту міжнародного права, який регулює міждержавні відносини та приймає рішення з нагальних та важливих проблем, які виникають у світі. Питання міжнародного миру та безпеки завжди поставало перед людством. З плином часом конфлікти видозмінювалися, якщо спочатку це були конфлікти між племенами через нестачу продовольства, то з появою держав причинами конфлікту ставало бажання розширити кордони, релігійне світобачення, династичні суперечки. Здавалося б у ХХІ столітті людство мало б навчитися на своїх помилках і не допускати появи нових збройних конфліктів, однак у наш час збройне протистояння тільки починає зростати. Причинами конфліктів виступають суперечки через території, ресурси, історичну приналежність чи просто влада держави хоче реалізувати власні амбіції і таким чином розпочинає збройне протистояння проти іншого суб'єкта міжнародного права.

У 1945 році заснували Організацію Об'єднаних Націй, основною метою її створення було не повторити трагедію, яку спричинила Друга світова війна, основними принципами та цілями організації підтримка міжнародного миру та безпеки, а основну відповідальність за це покладено на Раду Безпеки. Розвиваючи миротворчу діяльність як форму неупередженої взаємодії між воюючими сторонами та спостережної місії ООН постійно розширювала сферу своєю діяльності. На сучасному етапі розширено коло миротворчих завдань і, варто зазначити, що вони стали складнішими і комплекснішими. Станом на сьогодні (жовтень 2022 р.) розгорнуто 12 миротворчих операцій ООН по цілому світі, однак людство стає все більш стурбованим питанням чи справляється ООН з покладеною на неї відповідальністю.

Ще однією ключовою організацією для підтримки міжнародного миру та безпеки виступає НАТО, яка після завершення Холодної війни почала розгортати свої миротворчі місії. На сучасному етапі військовослужбовці

НАТО діють в Косово у складі сил НАТО в Косово, де альянс продовжує свою присутність згідно з Резолюцією Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй (ООН) 1244. Крім того, НАТО займається охороною Середземномор'я, проводить тренувальну місію в Іраку, підтримує Африканський Союз та розгорнула місію повітряної поліції, яка є відповіддю організації на протиправні дії Росії.

З початком повномасштабної війни на території України проблематика ролі міжнародних організацій у підтримці міжнародного миру та безпеки набула ще більшої актуальності, демонструючи при цьому нагальні проблеми організацій, які стають на перешкоді у виконанні відповідальності покладеної на них.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз ролі міжнародних міжурядових організацій у підтримці міжнародного миру та безпеки.

Означена мета визначає наступні **завдання**:

- проаналізувати стан наукового розроблення теми магістерської роботи;
- проаналізувати джерельну базу даної проблеми;
- проаналізувати еволюцію миротворчої діяльності ООН з моменту створення організації до кінця ХХ століття;
- дослідити миротворчі операції ООН в ХХІ столітті;
- з'ясувати роль миротворчої діяльності НАТО у європейському регіоні;
- проаналізувати діяльність Альянсу поза межами Європи;
- дослідити реакцію міжнародних організацій на окупацію Російської Федерацією Криму, Донецької та Луганської областей;
- з'ясувати реакцію міжнародного співтовариства на агресію Російської Федерації після 24 лютого 2022 року.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є діяльність міжнародних міжурядових організацій.

Предметом кваліфікаційної роботи є діяльність міжнародних організацій у сфері підтримки миру та безпеки.

Хронологічні рамки охоплюють 1945 р. – 12 жовтня 2022 р., тобто від заснування Організації Об'єднаних Націй до прийняття Генеральною Асамблеєю ООН резолюції, в якій закликала країни не визнавати чотири регіони України, на які претендує Росія після так званих референдумів, проведених у вересні.

Методи дослідження. В основу магістерської роботи покладено системний підхід і структурно-функціональний метод, тобто комплексне визначення характеристик різних правових і дипломатичних інструментів щодо підтримки та забезпеченні міжнародного миру та безпеки міжнародними організаціями. Застосування даного методу дозволило визначити роль міжнародних організацій у підтримці міжнародного миру та безпеки. Проблемно-хронологічний підхід визначив структуру магістерської роботи та спосіб викладу матеріалу. Зокрема він допоміг простежити еволюцію миротворчих місій ООН та НАТО, а саме від моменту заснування організацій до сучасного етапу та зробити аналіз їх діяльності як у світі так зокрема і під час війни в Україні.

Основу обраної методології магістерської роботи становить аналіз історичних джерел з використанням наявних у відкритому доступі документів, повідомлень засобів масової інформації та наукової літератури. При розгляді основних підходів до з'ясування ефективності дій міжнародних організацій застосований метод порівняльного аналізу на основі вибраних критеріїв з метою найбільш повного розкриття причин невдачі в реалізації існуючих підходів. Крім того, у дослідженні застосовано історичний підхід при вивченні ретроспектив конфлікту, їх генезису та детермінантів, окремих подій та політичних рішень зацікавлених держав. Цей метод був застосований зокрема під час визначення причин та перебігу конфлікту та рішень, які були прийнятими для його урегулювання.

Проблемно-хронологічний підхід визначив структуру магістерської роботи та спосіб викладу матеріалу. Методи герменевтики та контент-аналізу

були використані для з'ясування смислового навантаження та виявлення «центральної думки» окремих джерел.

Структура роботи підпорядкована визначеним меті та завданням магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу та чотирьох розділів, висновків, списку вживаних скорочень та списку використаних джерел.

1 РОЗДІЛ. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1.1. Стан наукового розроблення теми кваліфікаційної роботи

В умовах сучасності на міжнародній арені загострюється багато політичних, геополітичних та культурних протиріч, які часто переростають у збройні конфлікти. Не кожна держава може впоратися з ними самотійно, тому держави прагнуть використовувати колективні зусилля для підтримки миру та безпеки. Основну відповідальність за підтримання миру у світі покладено на Організацію Об'єднаних Націй, основним завданням якої згідно статуту є підтримка миру, міжнародної безпеки та співробітництва між країнами. Однак зараз ми можемо спостерігати як політичні розбіжності та збройні конфлікти паралізують роботу Ради Безпеки цим ставлячи під питання правомірність її функціонування. Крім ООН, важливу роль у підтримці міжнародної безпеки відіграє Організація Північноатлантичного договору, яка після кінця Холодної війни почала активно розгортати свої миротворчі місії.

Проблематика ролі міжнародних організацій у забезпеченні миру та безпеки досліджується у різних дослідницьких центрах. Насамперед варто згадати про Норвезький інститут міжнародних відносин, а саме праці Бенджаміна де Карвалью [25] у яких він досліджує миротворча діяльність ООН її статус в міжнародних відносинах. Крім того, дану тему досліджував Седрік Х. де Конінг, Інгвільд Магнес Гелсвік та Артур Бутелліс [23]. Центр міжнародного співробітництва при Нью-Йоркському університеті [79] ще один дослідницький центр, який досліджує дану проблематику та має програму, яка називається “Запобігання та розбудова миру”, яка спрямована на зміцнення міжнародної архітектури та інструментів для запобігання конфліктам і розбудови миру в цьому складному контексті. В центрі науки та міжнародних відносин Белфера Гарвардської школи імені Кеннеді [48] діє програма “Дипломатія та міжнародна політика”, яка поєднує у собі різні

предмети для вивчення, однак усі підкреслюють важливу роль дипломатії у запобіганні конфліктам і розбудові більш безпечного, мирного світу.

Щодо українських аналітичних центрів, які досліджують роль міжнародних організацій у миро забезпеченні та безпеці варто відзначити ADASTRA – незалежний український аналітичний центр [68], який займається дослідженнями інтеграції національних кібернетичних впливів країн-членів Альянсу в операції та місії НАТО, майбутнім НАТО у контексті європейської безпеки. Серед науковців варто виокремити Юрія Бондарчука, Юлію Пархоменко, Анастасію Возович.

Серед зарубіжних вчених важливе місце у нашій роботі відіграли дослідження професора Колумбійського університету та Єльської школи, виконавчого секретаря Конференції ООН зі створення Міжнародного кримінального суду Роя С. Лі, зокрема його праця «Миротворчість Організації Об'єднаних Націй: Розвиток та Перспективи миротворчої діяльності Організації Об'єднаних Націй»[101, с.622] у якій автор дослідив умови за яких створюються миротворчі операції ООН та умовно поділив їх на кілька груп, а саме: традиційний вид миротворчих місій, багатовимірні миротворчі операції, операції в яких Організація Об'єднаних Націй діє як адміністратор для цих територій протягом перехідного періоду, місії добрих послуг та остання група, до якої відносяться сили, які діють у районах, охоплених внутрішніми збройними конфліктами, і часто піддаються нападам.

Стаття Ове Брінга [73, с. 3], почесного професора Стокгольмського університету та Шведського коледжу національної оборони, «Підхід Дага Хаммаршельда до Організації Об'єднаних Націй та міжнародного право» допомогла нам краще зрозуміти та проаналізувати діяльність Генерального секретаря ООН Дага Хаммаршельда, зокрема його новаторське та гнучку використання Статуту ООН, яке ми можемо спостерігати під час Суецької кризи, де він розробив нову концепцію миротворчих операцій в яку він заклав три основних принципи: (1) згода територіальної держави та інших залучених сторін; (2) неупередженість з боку ООН для забезпечення довіри

до операції; і (3) незастосування сили з боку ООН, за винятком випадків індивідуальної самооборони або колективної оборони місії. У своєму дослідженні Ове Брінг стверджує, що Генеральний секретар вважав за краще покладатися не на зтягнуті політичні компроміси, а на спеціальні домовленості, що відповідають нагальним і конкретним потребам відповідно до цілей ООН, виступаючи політичним реалістом.

Музаффер Ерджан Їлмаз [66, с. 23], доцент кафедри вирішення конфліктів і міжнародних відносин в Університеті Балікесір. У своїй статті «Миротворчість ООН у період після холодної війни» автор оцінює переваги і недоліки миротворчості організації в епоху після холодної війни. Крім того, досліджує труднощі з якими стикалася організація, а саме внутрішні конфлікти, які є домінуючими серед усіх конфліктів у період після Холодної війни. Однак вирішуючи дані конфлікти організація зіткнулася з такими проблемами як набір кваліфікованого персоналу, фінансування, навчання та мовні проблеми, а також структурні обмеження для успішних операцій. Музаффер Ерджан Їлмаз у своєму дослідженні звертає особливу увагу на те, що подолання даних проблем допоможе зробити організацію більш ефективним інструментом міжнародного миру та вирішення конфліктів.

Ще однією важливою працею для нашого дослідження є стаття професора університету Метрополітену у Празі, Олдріха Буреса «Миротворча діяльність ООН у 21-му столітті: аналіз розриву можливостей і очікувань» [70, с. 381] у якій він проводить аналіз між можливостями та очікуваннями, які покладені на Організацію Об'єднаних Націй, зокрема він стверджує, що у 21 століття вибір ООН між кількістю та якістю своїх миротворчих місій може стати критичним так як, ще одна гучна невдача схожа до тієї, що трапилася в Руанді може значно послабити роль колективної безпеки ООН.

У праці Хенріка Босен Ліндбо Ларсена, наукового співробітника Програми міжнародної безпеки (ISP) у Белферському центрі науки та міжнародних відносин Гарвардської школи Кеннеді, «НАТО в Афганістані:

війна за демократизацію, народні наративи і бюджетна економія» [45, 61 с.] досліджуються зміни які відбулися в стратегії розбудови НАТО для Афганістану. У документі автор пояснює чому відбулося скорочення фінансування НАТО, наголошує що внутрішні рішення НАТО виявляють модель домовленості про владу та переважні національні наративи, що впливають на економічні розрахунки витрат і вигоди.

Ще однією важливою працею у якій досліджується діяльність НАТО є «Світло рішучої підтримки. Нова місія НАТО проти політичної економії Афганських національних сил безпеки» професора Філіпа Мюнха [76, с. 3]. У даній статті автор досліджує як змінилася місія НАТО Рішуча підтримка порівняно з МССБ, зокрема він вказує на відсутність чіткого визначення та пріоритетності цілей нової місії. Також Філіп Мюнх зазначає, що досягнення поставлених цілей у новій місії НАТО в Афганістані має невизначений результат адже там задіяна відносно невелика кількість інструкторів під час конфлікту та зменшене фінансування місії.

Проблематиці ролі міжнародних організацій в забезпеченні та підтримці миру приділяло увагу багато як зарубіжних так і українських вчених. Серед українських варто зазначити про дослідження Жуковської Ярини, кандидата юридичних наук, доцента, доцента Західноукраїнського національного університету, «Історія виникнення та становлення миротворчої діяльності ООН» [3, с. 424] проаналізовано історію виникнення та становлення миротворчої діяльності ООН, а також їх ефективність на всіх етапах існування, зокрема еволюцію від тимчасових спостережних місій до багатофункціональних миротворчих місій.

На нашу думку, заслуговують на увагу результати дослідження ролі ООН у підтримці миру та безпеки стаття Бані-Насер Фаді «Миротворчі операції ООН: теорія і практика» [1, с. 26.]. У даній статті автор досліджує еволюцію миротворчих місій ООН та шляхи підвищення їх ефективності та визначає основні цілі і механізми операцій ООН з підтримання миру. Зокрема у статті виділено декілька факторів, які підвищують ефективність

проведення миротворчих операцій: своєчасне розгортання місії, залучення регіональних організацій, рішучість та вміння швидко приймати рішення керівництву операції, чітка постановка завдань у мандаті операції.

Дослідженням даної проблематики також займаються і у Чернівецькому національному університеті. Цікавими для нашої роботи були статті опубліковані в збірнику наукових статей «Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей». Особливо тут варто виділити статті Барбари Маранкової «До 70-ї річниці НАТО» [24, с. 11], в якій досліджено еволюцію НАТО від моменту його створення та його становище на теперішньому етапі. Крім того, у своєму дослідженні автор виділила основні загрози з якими стикається НАТО на сучасному етапі, а саме агресивні дії Росії, кібератаки та гібридні загрози, тероризм та остання загроза у цьому переліку це нестабільність на Близькому Сході і в Північній Африці.

«Місія ООН із підтримання миру в Руанді: проблеми організації та проведення» Анни Ямчук [15, с. 306] ще одна важлива стаття для нашого дослідження у збірнику «Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей». Автор у цій статті досліджує діяльність ООН під час конфлікту в Руанді, який завершився геноцидом, причини, перебіг конфлікту та місце ООН в ньому. Зокрема автор вказує на те, що це була найпровальніша миротворча місія ООН, а причиною цього було переобтяження організації одразу у 16 миротворчих операцій, невдачі у Сомалі та невідповідність методів для вирішення конфлікту.

Отже, дослідженням даної проблематики займалися і займається багато авторів та аналітичний центрів. Хоча, справедливо зазначити, що зарубіжні науковці приділяють більшу увагу дослідженню ролі міжнародних організацій у забезпеченні міжнародного миру та безпеки.

1.2. Джерельна база дослідження

Дане дослідження базується на доволі різноманітній та широкій науковій базі. Загалом, використані джерела, які являються найбільш вагомим для розкриття визначених задач можна розділити на декілька груп:

1. Звіти міжнародних організацій (ООН, НАТО, ОБСЄ);
2. Офіційні документи урядів, міждержавні угоди, резолюцій РБ ООН;
3. Наукові роботи українських та зарубіжних вчених (монографії, статті);
4. Публіцистичні статті в періодичних виданнях, зокрема електронних;
5. Офіційні документи міжнародних організацій (Статут ООН, резолюції Ради Безпеки ООН, Північноатлантичний договір).

Вагому роль у даному дослідженні відіграли матеріали та документи міжнародних організацій. Ключовими документами являються матеріали РБ ООН. До котрих включаються резолюції, доповіді і обговорення конфліктів та загроз миру та безпеці в міжнародному середовищі. Із переліку найбільш вагомих для теми цієї роботи вважаємо наступні документи:

- Статут ООН [12] підписаний 26 червня 1945 року, у якому визначаються основні цілі та принципи діяльності організації, зокрема 5 (стаття 24 і 27) 6, 7, 8 розділи Статуту. Зокрема в розділі 6 йдеться про врегулювання військових суперечок невійськовими засобами, у 7 про те які дії може вживати організація для врегулювання ситуації як військові так і невійськові, крім того, у даному розділі слід окремо визначити статтю № 51 у якій зазначається про право на індивідуальну та колективну самооборону, у статті № 24 розділу № 5 йдеться про те, що головну відповідальність за підтримку міжнародного миру та безпеки покладається на Раду Безпеки. У цьому ж розділі є важлива стаття № 27 у якій зазначається, що сторона, яка бере участь у конфлікті повинна утриматися від голосування при ухваленні рішення.

У 8 розділі статуту йдеться про залучення регіональних організацій для врегулювання конфлікту.

- 14 резолюцій Ради Безпеки ООН, які стосуються миротворчих місій ООН. З них варто виділити наступні: резолюція РБ ООН 143 [32], яка розпочинала першу великомасштабну операцію з підтримки ООН, у резолюції надавалося право організації приймати необхідні заходи з урядом Республіки Конго для надання уряду Конго військової допомоги. Резолюцій ООН також прийнятті на заклик про припинення військових дій, зокрема резолюції 425 і 426 [90], які закликали припинити військові дії та вивести війська Ізраїлю з території Лівану. Вагомою резолюцією з точки зору еволюції ООН є резолюція 678 [91], яка надавала право країнам-союзникам Кувейту застосовувати військові сили, якщо до 15 січня 1991 року з території останньої не будуть виведені іракські війська. Резолюція 687 [92] є прикладом резолюції у якій йшлося про формальне припинення вогню та створення демілітаризованої зони. А резолюція 689 [93] РБ ООН засновувала Ірако-Кувейтську місію спостереження ООН та визначала її основні завдання. Схожою резолюцією є і резолюція 797 яка санкціонувала утворення Операції ООН із підтримання миру в Мозамбіку – ОНУМОЗ та визначила її основні завдання. Ще однією важливою резолюцією в якій простежується еволюція у відносинах між ООН та НАТО є резолюція 1031 [83], в якій багатонаціональні миротворчі сили НАТО відігравали провідну роль, а роль ООН було дещо зменшена, що відбулося вперше в історії миротворчої діяльності ООН. Резолюція 2166 [86] є єдиною резолюцією, яку прийняла Рада Безпеки ООН щодо агресії Росії в Україні, вона стосувалася збиття малайзійського боїнга та наголошувала на необхідності повного дослідження катастрофи.
- «Порядок денний для миру» [117] від 17 червня 1992 року ще один документ ООН у якому Генеральний секретар Бутрос Галі відійшов від

традиційної “класичної” миротворчості та представив оновлену концепцію превентивної дипломатії. У 1995 році було опубліковане доповнення до «Порядку денного для миру» у якому були описані труднощі, які становлять внутрішні конфлікти, а також нові завдання для миротворців, які породжують ці конфлікти.

- Північноатлантичний договір [10] підписаний 4 квітня 1949 року, зокрема стаття 4 і 5 договору. У 4 статті йдеться про те що в разі виникнення загрози безпеки одній з держав-членів - держави-члени будуть консультуватися між собою. У статті 5 йдеться про те, що напад на одну з держав-членів вважатиметься нападом на всі держави-члени організації і цим вона реалізують своє право на колективну самооборону, підтвердження статтею 51 Статуту ООН.

Вагомими джерелами для деталізації та аналізу міжнародних конфліктів та ролі міжнародних організацій у вирішенні їх становлять міждержавні угоди, зокрема ми можемо виділити наступні:

- Карачинська угода [22] 1949 року, яка було підписано між військовими представниками Індії та Пакистану про режим припинення вогню в штаті Джамму і Кашмір.
- Алжирська угода [21] підписана у 2000 році між урядом Еритреї та урядом Ефіопії та припиняла військові дії між двома державами. Крім того, дана угода створювала спільну військову комісію для демілітаризації та демаркації кордонів на основі колоніальних договорів.
- Дейтонська [108] угода підписана 14 грудня 1995 року, яка врегульовувала конфлікт в регіоні та закликала Боснію та Герцеговину, Хорватію та Югославію поважати суверенну рівність одна одної та вирішувати суперечки мирними засобами. Крім того, дана угода та Резолюція Ради Безпеки ООН 1031 дозволили НАТО сформувати сили для реалізації цієї мирної угоди.

- Мінські угоди [81] підписані у 2014 році, які містять 12 пунктів, які є результатом роботи Тристоронньої контактної групи в Мінську. Ці пункти включають наступне: забезпечення негайного двостороннього припинення вогню; проведення децентралізації влади, дозволивши тимчасове місцеве самоврядування в районах Донецької та Луганської областей на сході України за законом про «особливий статус» негайне звільнення всіх заручників і незаконно утримуваних осіб; забезпечення моніторингу на українсько-російському кордоні та зоні безпеки; забезпечення проведення позачергових місцевих виборів у Донецьку та Луганську; виведення з території України незаконні збройні формування, військову техніку, усіх бойовиків і найманців; прийняття закону проти переслідування та покарання людей за певні події в Донецькій та Луганській областях.

Ще одним важливим джерелом для дослідження питання про роль міжнародних організацій у забезпечення миро порядку і безпеки виступають декларації прийняті на самітах міжнародних організацій.

- Декларація щодо трагічної катастрофи рейсу МН17 Малайзійських авіаліній в Україні, прийнята ОБСЄ 18 липня 2014 року [71]. У даній декларації ОБСЄ підтримує зусилля Тристоронньої групи для припинення вогню задля покладенню краю насильства на сході України, крім того, декларація закликає надати доступ Спеціальній моніторинговій місії ОБСЄ та іншим міжнародним організаціям доступ до місця катастрофи та до прилеглих території, зберегти місце катастрофи недоторканим та підтримує заклики до відкритого, прозорого та незалежного міжнародного розслідування.

- Декларація прийнята на саміті у Вашингтоні [116] дала поштовх до створення нового НАТО, який буде діяти поза межами Європи для боротьби з новими загрозами.
- Декларація прийнята на саміті в Страсбурзі/Кельні НАТО [109] розпочинала процес розробки нової стратегічної концепції, яка посилить здатність НАТО протистояти існуючим та новим загрозам безпеці 21 століття та визначить довгострокову роль Альянсу у новому безпековому середовищі 21-го століття.
- Декларація прийнята на лісабонському [57] саміті дала нам змогу проаналізувати подальшу роль Альянсу в Афганістані. Крім того, дана декларація схвалювала нову стратегічну концепцію НАТО. Зокрема у ній викладено бачення Альянсу на наступне десятиліття: бути більш гнучким, дієздатним та більш економічно ефективним задля сприяння міжнародній стабільності.

Ще одним джерелом для написання даної роботи слугували звіти та статті різних дослідницьких центрів, у яких ми знайшли багато інформації про те, як та інша чи інша міжнародна організація реагувала на конфлікт та які кроки зробила для його вирішення та підтримки миру. Прикладом одного з таких дослідницьких центрів може слугувати Центр міжнародного співробітництва при Нью-Йоркському університеті. У праці «Методи роботи Ради Безпеки та миротворчі операції ООН: випадок UNMEE» [107] автори досліджують зв'язки між методами роботи Ради Безпеки та еволюцією Місії ООН в Ефіопії та Еритреї з 2000 по 2008 рік. А саме як еволюціонувала Рада Безпеки та надавала повноваження, наглядала та оцінювала миротворчі операції ООН.

Ще одним дослідницьким центром виступає Норвезький інститут міжнародних відносин, а саме дослідження Артура Бутелліса на тему «MINUSMA 2021: поновлення мандата у невизначений час» [23]. У даному дослідженні автор проводить аналіз щодо стратегічності пріоритетів мандата

місії МІНУСМА та як ефективні шляхи для їх виконання. Крім того, у даному звіті автор досліджує питання прав людини, підходів, орієнтованих на людей, стратегічних комунікацій, участі жінок та ризиків безпеки, які пов'язані з кліматом.

Важливим аналітичним центром у даному дослідженні виступає «Центр науки та міжнародних відносин Белфера Гарвардської школи імені Кеннеді», а саме її звіт «НАТО в Афганістані: війна за демократизацію, національні наративи та бюджетна економія» [45] у якому проаналізовано зміни в стратегії розбудови НАТО для Афганістану протягом трьох фаз та досліджується проблеми на тій чи іншій фазі. Крім того, у документі пояснюється посилення бюджетних обмежень, які змушують осіб, які приймають рішення, зосереджуватися на внутрішніх проблемах, так і на переважаючих національних наративах, пов'язаних із затяжними стабілізаційними зусиллями в Афганістані.

У даній роботі були використані наукові статті українських і зарубіжних вчених, які у своїх працях проводили обширні та конструктивні дослідження про те, яку роль відіграють міжнародні організації у забезпеченні світопорядку. Аналізували, викриваючи сильні та слабкі сторони у підходах міжнародних організацій до вирішення конфлікту.

В ході написання цієї роботи ми зверталися до матеріалів розміщених на різних інформаційних порталах та спеціалізованих сайтах та періодичних виданнях у яких досліджувалася дана проблематика. Зокрема в даних матеріалах була опублікована обширна інформація про миротворчі операції ООН, про роль НАТО у забезпеченні світопорядку, а також яку роль відіграють міжнародні організації під час війни в Україні.

Ще однією групою джерел виступають аналітичні Інтернет-платформи, у яких опубліковані численні огляди, статті експертних кіл та представників різних установ, які працювали над дослідженням міжнародних організацій та миротворчості.

Висновки до 1-го розділу

Таким чином, можна зробити висновок, що проблематиці ролі міжнародних організацій у підтримці міжнародного миру та безпеки присвячено багато досліджень різних аналітичних центрів та науковців, що пояснюється загостренням геополітичних, культурних протиріч та появою нових загроз, які зумовлені глобалізаційними процесами. Проведений аналіз джерельної бази роботи та стан наукового розроблення проблеми показав нам, що дана проблематика більше досліджується у працях зарубіжних науковців ніж вітчизняних.

Загалом джерельна база на основі якої написана дана робота можна умовно розділити на 5 групи:

1. Офіційні документи міжнародних організацій (ООН, НАТО, ОБСЄ);
2. Офіційні документи урядів, міждержавні угоди;
3. Наукові роботи українських та зарубіжних вчених (монографії, статті);
4. Публіцистичні статті в періодичних виданнях, зокрема електронних;
5. Декларації прийняті на самітах міжнародних організацій.

Таким чином, можемо зробити висновок, що роль міжнародних організацій у підтримці міжнародного миру та безпеки вимагає комплексного вивчення, адже зі зростаючою безпековою загрозою дослідити принципи проведення миротворчих місій, щоб запобігти необґрунтованому втручанням однієї держави в іншу під виглядом миротворчої місії. Крім того, варто дослідити моделі співпраці між миротворцями та населенням, щоб підвищити ефективність операції.

2 РОЗДІЛ. РОЛЬ ООН У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МИРУ ТА БЕЗПЕКИ У СВІТІ

2.1. Еволюція миротворчої діяльності ООН

Організація Об'єднаних Націй - це глобальна міжнародна організація, основною метою, якої є підтримка миру, міжнародної безпеки та співробітництва між країнами. 26 червня 1945 року підписано Статут ООН, у якому визначаються основні цілі та принципи діяльності ООН, зокрема: «підтримувати міжнародний мир та безпеку і з цією метою вживати ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру й придушення актів агресії, або інших порушень миру, і проводити мирними засобами, відповідно до принципів справедливості та міжнародного права, залагоджування або розв'язання міжнародних конфліктів або ситуацій, що можуть призвести до порушення миру[12]». Даний статут віддзеркалював Пакт Ліги Націй та Пакт Келлога-Бріана, які засуджували застосування зброї для вирішення міжнародних суперечностей. Загалом про миротворчу діяльність організації зазначено у розділах VI, VII та VIII статуту[119], а головну відповідальність за дотримання міжнародного миру та безпеки організація покладає на Раду Безпеки. У 6 розділі Статуту описуються способи врегулювання військових суперечок не військовими засобами, у розділі 7 йдеться про військові та невійськові дії, які може вживати організація заради врегулювання ситуації, а 8 розділ йдеться про можливість залучення регіональних організацій для підтримки міжнародного миру та безпеки, якщо її дії не будуть суперечити цілям та принципам I розділу Статуту ООН. Положення цих трьох розділів дало змогу організації приймати певні рішення для вживання заходів для підтримки миру. І як результат, ООН почала розміщувати військових як неупереджених спостерігачів для підтримання миру та запобігання спалахів насильства. Саме з такою метою було створено першу миротворчу місію ООН у 1948 році під час арабо-ізраїльської війни. Причиною конфлікту виступила суверенітет над територією колишнього британського мандату в

Палестині.[101, с. 620] З одного боку конфлікту виступили араби ($\frac{2}{3}$ населення Палестини) та євреї ($\frac{1}{3}$ населення). У квітні 1947 року британський уряд виніс питання про контроль над територією на розгляд до Генеральної Асамблеї, а вже у листопаді того ж року Асамблея ухвалила рішення, згідно з яким територію розділили на арабську та єврейську держава, з міжнародним режимом для Єрусалиму, однак цей план виявився не прийнятним для палестинських арабів, і як результат в Палестині почалися запеклі бої, а проголошення єврейськими лідерами держави Ізраїль тільки посилювали військове протистояння. Зрештою, Рада Безпеки закликала до припинення вогню, яке було ухвалено обома сторонами і задля спостереженням за дотриманням вогню було створено першу миротворчу місію ООН, у якій брали участь група неозброєних військових спостерігачів. Однак загострення у конфлікті було ще у 1956, 1967 і 1973 роках, тому з цією метою ООН розширила початкові функції своєї місії - стримування конфлікту та недопущення подальшого розповсюдження.

Схожу операцію ООН розгорнула в Індії та Пакистані у січні 1949 року[47]. Основна її мета полягала у спостереженні за припиненням вогню у штаті Джамму і Кашмір. Основу цієї операції склали спостерігачі під командуванням військового радника, призначеного Генеральним секретарем ООН. Ескалація конфлікту знову відбулася у 1971 році, тому спостерігачі залишалися в цьому районі для спостереження за розвитком подій та за режимом припинення вогню. Основні завдання спостерігачів згідно мандату включають у себе: розвідка місцевості, поїздка на місцевість, пост спостереження вздовж лінії вогню. Крім того у рамках Карачинської угоди 1949 року[22] спостерігачі також проводять розслідування на скарги про можливе порушення режиму припинення вогню. Результати розслідування надаються Генеральному секретарю, а підсумки розслідувань - обом сторонам.

Іншого роду операція мала місце під час Суецької кризи з 1956 року і тривала до 1967 року. , яка виникла у 1956 році, коли Єгипет оголосив про націоналізацію Суецького каналу, який належав Франції та Великій Британії, які у свою чергу заручилися підтримкою свого регіонального союзника Ізраїля та завдала удару у відповідь. Такий розвиток подій унеможливив створення миротворчої місії ООН, так як Франція та Велика Британія, які є постійними членами РБ ООН блокували це рішення. Генеральний секретар Даг Хаммершельд[73, с.3] за порадою міністра закордонних справ Канади Лестера Пірсона прийняв рішення створити міжнародні надзвичайні збройні сили(UNEF), які будуть формуватися з військовослужбовців держав-тимчасових членів РБ, що давало змогу вирішити проблему з можливістю вето рішення РБ її постійними державами-членами, які були сторонами конфлікту або заінтересованими сторонами. 6 листопада Даг Хаммершельд сформував 5 основних принципів миротворчої місії ООН:

- місія повинна бути надзвичайною мірою і обмеженою у часі.
- вона здійснювалася б абсолютно неупереджено і жодним чином не було б дозволено змінювати або завдавати шкоди довгостроковим політичним чи військовим відносинам влади, і застосовуватиметься лише сила в самообороні.
- постійні члени Ради Безпеки будуть виключені зі складу сил ООН.
- місія перебуватиме під командуванням одного офіцера ООН.
- розгортання вимагатиме згоди сторін зокрема приймаюча країна.

7 листопада 1956 року цей набір принципів дав початок Надзвичайній ситуації ООН Сил (UNEF)[7] як першої миротворчої місії ООН під прямим контролем Генерального секретаря.

Тож для цієї операції були задіяні легкоозброєні військовослужбовці нейтральних держав-членів. Їх основне завдання полягало у нагляді за виведенням збройних сил Франції, Ізраїлю та Сполученого королівства з території Єгипту, крім того вони служили своєрідним буфером між

египетськими та ізраїльськими військами. Це була першої миротворчою операцією з поділом на воюючі сторони та першою операцією у якій були задіяні легкоозброєні військовослужбовці, а не просто спостерігачі.

Варто зазначити, що спільною рисою вище зазначених миротворчих операцій було те, що обставини, які склалися у тому чи іншому конфлікті вимагали нейтральної третьої сторони для стримування конфлікту та нагляд за вже існуючим режимом вогню та забезпечення його безперервності. І саме на миротворчу операцію ООН була покладена дана роль третьої сторони.

Більшою за своїми масштабами виявилася місія в Конго і стала першою великомасштабною операцією, яка розгорнулася 14 липня 1960 року, згідно із резолюцією 143 Ради Безпеки[32], яка «Постановляє уповноважити Генерального Секретаря прийняти в консультації з урядом Республіки Конго необхідних заходів для надання цьому уряду військової допомоги, в якій воно потребує, і надавати її до тих пір, поки національні сили безпеки завдяки зусиллям конголезького уряду і з технічною допомогою Організації Об'єднаних Націй не будуть у стані, на думку цього уряду, повністю виконати свої завдання».

Причиною конголезької кризи стало розгортання Бельгією своїх військ[52, с. 275], що суперечило Договору про дружбу, який повинен був стати основою для відносин між двома країнами, після здобуття Конго незалежності від Бельгії. Дії останньої змусили конголезький уряд звернутися до Генерального секретаря ООН з проханням про військову допомогу, так як ця ситуація не лише дестабілізувала політичну систему та спричинила беззаконня, але також і стала каталізатором для відокремлення провінції Катанга[111, с. 65]. Незалежність Катанге, проголошена 11 липня не була офіційно санкціонована урядом Бельгії, але тим не менш підтримана Бельгією за допомогою військової допомоги. Так, як Катанга славилася своєю гірничодобувною промисловістю, бельгійський уряд прагнув зберегти контроль над гірничодобувною промисловістю провінції. Окрім постачання озброєнь, Бельгія також допомагала Катанзі у вербуванні європейських

найманців для армії останнього. Коли в серпні 1960 року Балуба Південного Касаю також проголосила незалежність, країна була розділена на чотири табори. У цю трясовину ООН потрапила під динамічне та амбіційне керівництво Генерального секретаря ООН, який загинув у авіакатастрофі 17 вересня 1961 року, коли їхав на зустріч із лідером Катанги. Його наступник вивів операцію з глухого кута і приніс стабільність країні, перш ніж нарешті наглядати за виведенням сил ООН. Останні миротворці ООН покинули Конго 30 червня 1964 року.

Згідно резолюції, основне завдання ОНУК полягало у наданні допомоги уряду Конго задля встановлення і збереження політичної незалежності і територіальної цілісності. Крім того, ООН зобов'язувалася проводити навчальні програми і надавати технічну допомогу. Однак, від часу впровадження операції до її завершення вона пройшла через ряд трансформацій. І крім вище згаданих завдань вона також допомагала запобігти громадянській війні та виведенню всіх іноземних військових формувань, які не знаходилися під контролем і командуванням ООН.

Загалом миротворча операція ООН в Конго[123, с. 27] тривала 4 роки і налічувала близько 20 тис. солдат і офіцерів. Однак після подій 1961 р., а саме вбивства колишнього прем'єр міністра Конго, чисельність миротворчої операції була збільшена. Фінансування операції здійснювалося за спеціальним рахунком. На операцію було витрачено 400 млн. дол. США.

Аналізуючи вище зазначені миротворчі операції також варто визначити характерні риси операцій ООН, які проводилися до початку 90-х років ХХ століття:

- миротворці залучалися тоді, коли Рада Безпеки ставила перед ООН завдання забезпечити спостереження за припинення вогню або роз'єднання сил з метою підтримання міжнародного миру і безпеки, як це передбачено в Статуті ООН;

- вони не повинні були відповідати вогнем на вогонь або роз'єднання сил з метою підтримання міжнародного миру і безпеки, як це передбачено в статуті ООН;
- війська ООН вели спостереження на місцях і давали неупереджену оцінку дотримання угод про припинення вогню, виведення сил або інших елементів мирних угод давало час і створювало умови для дипломатичних зусиль, спрямованих на усунення корінних причин конфліктів.

У 60-70-х роках ООН започаткувала використання короткострокових місій у ряді країн. Перша така місія була проведена у Домініканській Республіці у 1965 році через початок громадянської війни. У квітні 1965 року група прибічників колишнього президента, яка прагнула повернути його на посаду повалила існуючий уряд і ці події призвели до кризи з існуванням двох керуючих урядів. 28 квітня 1965 року США направили свої війська у Домініканську республіку[65]. Своє рішення Сполучені Штати пояснили Раді Безпеці ООН тим, що прагнуть захистити там американців і супроводити їх у безпечне місце. Крім того, Організація американських держав (ОАД) прийняла резолюцію про припинення вогню, а 23 травня ОАД створила Міжамериканські сили миру в Домініканській Республіці (IAPF). ООН у свою чергу прийняла резолюцію від 14 травня 1965 року (SCR 203/1965), у якій закликали до припинення вогню між ворогуючими групами. У даній миротворчій операції була задіяна місія Спеціального представника Генерального секретаря в Домініканській Республіці (DOMREP), яка складалася з військового радника (МА), Генерального секретаря ООН і загалом трьох військових спостерігачів ООН (UNMO), двоє з яких надавали допомогу військовим радником у будь-який час.

Дана місія була проведена цілком успішно. Було створено тимчасовий уряд прийнятний для обох сторін, військові сили США та військові сили союзників з ОАД виведено наприкінці вересня 1966 року. У свою чергу миротворча місія ООН завершилася 22 жовтня 1966 року.

Ще одна короткострокова операція була проведена у Ємені, де спалахнула громадянська війна у 1962 році після того як армія скинула монархію та проголосила республіку[120]. Даний конфлікт швидко набув міжнародного характеру, адже Саудівська Аравія підтримувала прихильників монархії та постачала зброю та боєприпаси для них, а Єгипет у свою чергу підтримував республіканців. завдяки міжнародному тиску у 1963 році Єгипет на Саудівська Аравія прийшли до певного роду порозуміння. 11 червня 1963 року Рада Безпеки ООН направила спостерігачів ООН для спостереження за дотриманням угоди, згідно якою Єгипет зобов'язувався вивести свою експедиційну армію, та обидві країни мали припинити постачання зброї. Задля цього ООН створила демілітаризовану зону шириною 20 км[6]. Місія завершилася 12 вересня 1964 року. Однак вона не виявилася успішною, так як дві сторони порушили умови угоди, а ООН у свою чергу не продовжила мандат.

У контексті миротворчих місій 60-70-х років ХХ століття варто згадати про початок розгортання миротворчої місії ООН на Кіпрі, яка вважається однією з найдовготриваліших. Причиною конфлікту на Кіпрі[5] стало непорозуміння між інтересами кіпрсько-грецької та кіпрсько-турецької спільнот, яке переросло у військове протистояння та набрало таких масштабів, що міжнародне втручання було необхідне. Саме тому представники Кіпру та Великобританії звернулися до ООН, у відповідь на це Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію 186 (1964 року), у якій йшлося про основні принципи та принципи дії миротворців на острові. [6, с. 184] Зокрема, у обов'язки миротворців входило розміщення постів на дорогах, контроль над електропостачанням та водопостачанням, створення «зелених зон», що означало вклинювання між воюючими сторонами та намагання втримати свої позиції. Однак, ЗСООНК не мала права першими відкривати вогонь, а могли використовувати зброю тільки в цілях самооборони, Новою рисою, нехарактерною для попередніх, в цій операції стало те, що

Генеральному секретарю ООН надавалося право призначати кількість та структуру місії.

Рада Безпеки ООН продовжує мандат ЗСООНК кожні 6 місяців, а у 1974 році обов'язки миротворців дещо розширилися у зв'язку з державним переворотом та захопленням Туреччиною північної частини острова[41]. Так як, першопочаткові функції операції, які зазначалися у 1964 році, резолюцією 186 були націлені на міжобщинний конфлікт, а не на те, що держава-гарант розгорне широкомасштабні військові дії заради досягнення власної цілі. Саме тому, ООН створила спостережні пости в районах протистояння, Генеральний секретар запросив підкріплення від країн-контрибуторів, ЗСООНК було передислоковано відповідно до нової ситуації, два нові оперативні райони були створені по обидва боки турецького плацдарму. Через страждання, спричинені бойовими діями, ЗСООНК виконували дедалі більше гуманітарних завдань, щоб допомогти постраждалому населенню обох громад. Станом на сьогодні (серпень 2022 р.) мандат ЗСООНК продовжена до 31 січня 2023 року.

Ще однією довготривалою миротворчою операцією можна вважати тимчасові сили ООН в Лівані, ситуація в якому почала погіршуватися напочатку 1970 років. Причиною цього стало переміщення палестинських військових елементів з Йорданії до Лівану. Це дало змогу палестинським військовим посилити свої військові дії проти Ізраїлю, а той у свою чергу завдавав удару у відповідь палестинським військовим базам. Ескалацією конфлікту можна вважати 11 березня 1978 року, саме тоді палестинські командоси завдали удару по Ізраїлі, в результаті якого було багато поранених та загиблих серед ізраїльського населення. Хоча Організація визволення Палестини взяла на себе відповідальність за скоєне. Ізраїльські війська здійснили вторгнення в Ліван у ніч з 14 на 15 березня. 15 березня 1978 року ліванський уряд направив до Ради Безпеки рішучий протест проти ізраїльського вторгнення, заявивши, що він не має жодного зв'язку з операцією палестинських командос. 19 березня Рада Безпеки ухвалила

резолуції 425 (1978) і 426 (1978)[90], у яких закликала Ізраїль негайно припинити військові дії та вивести свої війська з усієї ліванської території.

Загалом мандат включав у себе три основні завдання:

- підтвердження виведення військ Ізраїлю;
- відновлення міжнародного миру та безпеки;
- допомога уряду Лівану у поверненні своїх повноважень у даному районі.

Дану місію не можна вважати повністю успішною адже так і не було виконано три основні завдання про які йшлося у резолюції Ради Безпеки. Хоча й Ізраїль вивів свої війська у 1978 році місія ООН не зарядила повторному вторгненню Ізраїлю у 1982 році[31, с.23].

Важливим роком у діяльності організація виявився 1988. Саме в цьому році миротворці ООН були нагородженні Нобелівською премією миру[72] за важливий внесок у реалізацію одного з найважливіших принципів Організації Об'єднаних Націй.

Такі події як падіння Берлінської стіни, розпад радянського Союзу та завершення холодної війни ознаменували новий період у миротворчій діяльності ООН. По-перше, збільшилася чисельність миротворчих операцій. По-друге, місія ООН почали як збільшувати вже існуючі функції при проведенні миротворчих операцій так і запроваджувати абсолютно нові[66, с. 18], такі як:

- моніторинг і навіть проведення місцевих виборів (Намібія, Ангола, Мозамбік, Конго та Східному Тиморі);
- охорона зброї, зданої або вилученої сторонами конфлікту;
- захист певних територій як “безпечних територій” від нападників противника;
- забезпечення безперервної доставки гуманітарної допомоги під час триваючого конфлікту, як це відбувалося в Сомалі, Руанді, Ліберії та Судані;

- допомога у відновленні державних функцій у зруйнованих війною суспільствах, як-от у Боснії та Герцеговині, Сальвадорі, Конго, Східному Тиморі та Ліберії.

Крім того, розпад Радянського Союзу мав великий вплив на активізацію роботи ООН, адже пішла на спад ворожість, яка була в період холодної війни і Раді Безпеці ООН стало легше приймати рішення. А війна у Перській затоці виявилася першим випробуванням перед міжнародною спільнотою, чи готові вони співпрацювати заради збереження миру[36 с.37]. У 1990 році Ірак напав на Кувейт, за короткий проміжок часу було захоплено столицю Кувейту. ООН засудила вторгнення Іраку в Кувейт, наклала економічні санкції та поставила перед Іраком вимогу негайно вивести свої війська з Кувейту. Крім того, Рада Безпеки ООН прийняла близько 12 резолюцій стосовно вторгнення Іраку в Кувейт. Однак найвагомішою резолюцією була - резолюція № 678[91], згідно якої країни-союзники можуть застосовувати військові сили якщо до 15 січня 1991 року з Кувейту не будуть виведені іракські війська. 16 січня 1991 розпочалася військова операція відома як «буря в пустелі» у якій брала участь антиіракська коаліція (32 держави) на чолі з США. А вже 3 квітня 1991 року Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію № 687 [92] у якій йшлося про формальне припинення вогню та про створення демілітиризованої зони уздовж кордону між Іраком та Кувейтом, за якою будуть спостерігати спостерігачі ООН. 9 квітня резолюцією №689 Рада Безпеки[93] ООН заснувала Ірако-Кувейтську місію спостереження ООН (UNIKOM). Основним завданням цієї місії було спостереження та згідно її першопочаткового мандату вона не мала ані повноважень ані спроможності вживати якихось фізичних дій у випадку проникнення на демілітаризовану територію, тільки спостереження.

Дії ООН під час війни у Перській затоці підвищили її авторитет в очах світової громадськості та активізували подальше розгортання миротворчих місій. Ще одним прикладом успішної миротворчої місії можна вважати операцію в Намібії (ЮНТАГ)[55, с. 97], де ООН сприяла набуттю

незалежності Намібії[34, с.38]. Загалом місія мала політичний характер і забезпечувала демократичний перехід до незалежності. Її основним завданням було: вирішення військових і політичних питань, які включали утримання військ та виведення їх з експлуатації, дотримання правопорядку, надання гуманітарної допомоги. Крім того, місія мала зовсім нове завдання порівняно з іншими місіями - підготовка та фактичне проведення виборів.

Дана місія вважається однією з найуспішніших. Успіху цієї місії сприяло декілька складових. Насамперед це залучення значної частини цивільного населення, що є дуже важливим для побудови демократичного суспільства. Іншою складовою була довго тривалість місії, адже персонал ООН та керівництво були добре знайомі із ситуацією, що є важливим, так як сторонні сторони потребують глибокого розуміння конфлікту у який втручаються. Намібія здобула незалежність у березні 1990 року, а у квітні того ж року вступила до Організації об'єднаних Націй як незалежна держава.

Після проведення успішною операції у Перській затоці, Намібії ООН розвернула нову миротворчу місію, яка мала місце в Мозамбіку[14]. Громадянська війна тут розпочалася, як і у більшості африканських країн після отримання незалежності. У 1975 році розпочалася громадянська війна між Фронтом Звільнення Мозамбіку [124, с.141](ФРЕЛІМО- правляча партія) та Національним Опором Мозамбіку (РЕНАМО – націоналісти, здебільшого члени колишнього безпекового персоналу Мозамбіку). 4 жовтня 1992 р. на ім'я Генерального Секретаря ООН надійшов лист від Президента Мозамбіку Йоакіма Чіссано. У листі містилося прохання забезпечити участь ООН у моніторингу процесу імплементації угоди, надати технічну допомогу в проведенні загальних виборів та ін. Відповіддю Генерального Секретаря стала винесена на розгляд Ради Безпеки (РБ) пропозиція надіслати до країни близько 25 військових спостерігачів, необхідний адміністративний персонал та призначити тимчасового Спеціального Представника Генерального Секретаря. Однак такі дії не увінчалися успіхом через недосягнення порозуміння між сторонами і саме тому Генеральний Секретар вніс

пропозицію щодо утворення операції ООН із підтримання миру, мандат якої передбачав би виконання політичних, військових, електоральних та гуманітарних функцій. Резолюцією № 797 16 грудня 1992 р. РБ санкціонувала утворення Операції ООН із підтримання миру в Мозамбіку – ОНУМОЗ[118]. Зазначена операція ООН мала достатньо широкий спектр завдань. Так, згідно мандату ООН, повноваження миротворців полягали у наступному:

- моніторинг дотримання сторонами умов угоди про припинення вогню,
- допомога у створенні нових збройних сил країни,
- роззброєння, спостереження за виведенням іноземних військ, які ще з періоду громадянської війни перебували на території Мозамбіку,
- забезпечення безпеки для дій міжнародної спільноти у державі,
- сприяння переходу до багатопартійної системи,
- надання технічної допомоги у проведенні виборів,
- спостереження за розробкою виборчого закону,
- моніторинг виборчого процесу та ін..

Спочатку створення місія зазнала декілька невдач, такі як: відсутність затвердженого бюджету, повільному перебігу процесу демобілізації, затримці із підписанням Угоди щодо статусу сил ООН. У 1993 році відбувся спад ефективності миротворчого процесу і у відповідь на це став візит Генерального Секретаря ООН, який провів досить ефективні та конструктивні зустрічі із президентом Мозамбіку, президентом РЕНЕМО та лідерами інших політичних партій та міжнародної спільноти. Варто зазначити, що візит Генерального Секретаря ООН значно активізував миротворчий процес, і у 1994 році у Мозамбіку були проведені вибори, перебіг яких контролювали 1200 спостерігачів ООН. На відміну від інших сценаріїв громадянських війн у державах Африки, у Мозамбіку після проведення виборів ситуація залишалася відносно стабільною. Можливо,

однією із причин було те, що навіть за бажання РЕНАМО відновити боротьбу у останніх не було необхідних ресурсів для цього. Колишня підтримка від Південної Африки була втрачена, а доступу до внутрішніх природних ресурсів (як, наприклад, у УНІТА в Анголі) у колишнього повстанського руху не було. Таким чином, основні пункти мирної угоди було виконано, і країна стала на шлях поступового післявоєнного стабільного розвитку. Тож у грудні 1994 р. операція ООН у Мозамбіку завершилася, увійшовши до архіву ООН як одна з успішних миротворчих місій.

Оптимізм щодо ООН навів до зустрічі глав держав і урядів в рамках Ради Безпеки 31 січня 1992 р коли члени Ради Безпеки звернулися до новопризначеного Генерального секретаря Бутроса Галі з проханням підготувати документ, який дав би можливість посилити миротворчий потенціал ООН [15, с. 306]. Цей документ, «Порядок денний для світу», був опублікований 17 червня 1992 р. Загалом «Порядок денний для світу» відійшов від традицій «класичної» миротворчості, розроблених Дагом Хаммаршельда. Так, як в «Порядку денному для світу» не явним чином визнається, що тепер можливо розгортати сили без згоди держави, де відбувається конфлікт. Тому таке визначення миротворчості дозволяє ставити під сумнів найбільш важливий керівний принцип діяльності організації: повага державного суверенітету. Другий абзац з «Порядку денного для світу», в якому в порівнянні з «класичною» миротворчістю представлені новації, міститься в пунктах 43 і 44 [117]. У першому з них йдеться про те, що застосування сили військами ООН має важливе значення для авторитету організації в тих випадках, коли всі мирні дії не дали результату. Дана пропозиція також підірвала один з трьох фундаментальних принципів миротворчості: незастосування сили, крім як в інтересах самооборони. Одночасно з готовністю частіше використовувати силу, Бутрос Галі в пункті 44 запропонував створити підрозділи примусу до миру, які були б здатні змушувати виконувати рішення Ради Безпеки за допомогою сили в

тих випадках, коли завдання з відновлення дії або дотримання угоди про припинення вогню перевищують можливості миротворчих сил.

У 1995 році було опубліковано доповнення до «Порядок денний для миру», у якому було більше уваги приділено на труднощі, які представляють для миротворчості внутрішні конфлікти, а також нові завдання, які виникають перед блакитними шоломами у зв'язку з цими конфліктами. Також відмінним від першого випуску документу було те, що тут підкреслювалася важливість дотримання трьох центральних принципів миротворчості для забезпечення успішності операцій. Генеральний Секретар також вказує на різницю між підтримкою миру та примушенням до миру та нагодує, що врегульовуючи конфлікт не слід застосовувати силу [2]. Така різниця між двома документами була викликана невдалими місіями в Сомалі та геноцидом в Руанді.

Геноцид в Руанді стався в результаті етнічного протистояння, яке було між народами хуту та тутсі[19]. Етнічне протистояння виникло як наслідок колоніального правління, яке було встановлене Бельгією. Її політика щодо своєї колонії надала переваги народу тутсі, які становили меншість, а народ хуту зазнавав утисків, що і призвело до конфлікту. Ескалація конфлікту відбулася, коли Руандівський патріотичний фронт (РПФ) під проводом тутсі вчинив наступ на Руанду. В результаті цих подій було укладено Арушські угоди, а сприяти їх виконанню повинна була місія допомоги в Руанді, створена 5 жовтня 1993 року резолюцією 872 Ради Безпеки ООН. Однак, ця місія мала обмежений мандат дій і після вибуху насилля велика частина сил місії була виведена з країни. За 4 місяці було вбито близько 800 тисяч людей, в основному це були тутсі та помірні політики хуту.

Загалом цю місію можна охарактеризувати як провальну та ганебну як для ООН так і для всього міжнародного співтовариства. Основні недоліки місії ООН в Руанді полягали в наступному:

- вузький мандат, який мав на меті лише здійснювати моніторинг та розслідування злочинів та насильства. Солдати могли застосовувати силу лише для самооборони або для евакуації іноземних громадян [107];

- проблема управління та контролю, які проявлялися на всіх рівнях[37].

Основною причиною конфлікту в Сомалі є боротьба за владу між кланами, які у 1991 році повалили уряд та захопили владу[53, с. 2]. Однак, згодом між клановими фракціями під керівництвом воєначальників розпочалися міжособистісні сутички, які переросли у громадянську війну. Починаючи з 1992 року ООН розгорнула серію миротворчих місій у Сомалі.

Перша операція із підтримання миру ООН у Сомалі – ЮНОСОМ I (квітень 1992 р. – березень 1993 р.) стала спробою організації посприяти врегулюванню ситуації у державі та вирішити конфлікт [30, с. 525]. Однак, ЮНОСОМ I була не в змозі адекватно відреагувати на події в Сомалі, зважаючи на її обмеженість як у ресурсах, так і у повноваженнях. Діяльність об'єднаних міжнародних сил у Сомалі можна оцінювати неоднозначно. З одного боку, вони уможливили надання гуманітарної допомоги мешканцям держави. З іншого боку, було втрачено зручний момент для проведення роззброєння воюючих сторін, оскільки керівництво місією не вбачало у цьому необхідності.

Нова місія – ЮНОСОМ II – стала продовженням попередньої операції із підтримання миру ЮНОСОМ I, яка тривала з квітня 1992 р. Однак, нова операція була значно чисельнішою із суттєво розширеним спектром завдань і, що найважливіше, – її авторизація мотивувалася Розділом VII Статуту. Згідно з офіційною позицією ООН, ЮНОСОМ II – це операція із підтримання миру посиленого типу, що надає миротворцям право на застосування сили для самозахисту та захисту мандату. Нова операція ООН, незважаючи на значне розширення повноважень та збільшення кількості миротворців, була малоуспішною. Досить швидко проявилися протиріччя між миротворцями ООН та воюючими кланами Сомалі. Місцеве населення, яке повинно було б

підтримувати діяльність миротворців, вбачало в них не визволителя, а просто ще одну воюючу сторону. Воюючі сторони в Сомалі не бажали йти на мирні домовленості. Зрештою, вони об'єднано виступили проти ООН. Із цією місією пов'язують термін “лінія Могадішу”, який означає ту межу, що проходить між безстороннім підтриманням миру і втягненням організації в конфлікт у якості воюючої сторони.

2.2. Миротворчі операції ООН у 21 столітті.

Після серії невдалих миротворчих операцій у 1990-х роках таких як в Руанді, Югославії та Сомалі секретаріат ООН та загалом держави члени визнали, що концепція класичної форми миротворчості не є ефективною [70, с. 381], коли йдеться про вирішення внутрішньодержавних конфліктів, тривалість і складність яких вимагає більш комплексного підходу до розв'язання конфлікту. Головний секретар ООН Кофі Аннан 7 березня 2000 року створив групу на високому рівня для дослідження миротворчої діяльності ООН і вже 21 серпня дана група на чолі з Лахдаром Брахімі опублікувала доповідь, в якій пропонувався новий механізм для підвищення ефективності операцій з підтримання миру ООН. Механізм охоплював: запобігання конфліктам і миротворчість, підтримання миру, миробудівництво, а також операції ООН на користь миру.

Доповіддю Брахімі було запропоновано закріпити процес еволюції механізму підтримання миру ООН і об'єднати поняттям “Операції на користь миру” (peace operation) всі напрями діяльності ООН. У Доповіді містилися чіткі рекомендації щодо мінімальних вимог, дотримання яких є необхідними для успішного проведення миротворчих місій ООН. Вони включили: [56, с. 2]

- чіткий мандат, згоду сторін конфлікту на проведення операцій, наявність адекватних ресурсів, достатніх для виконання мандату та стримання можливих “недоброзичливців”;
- визнання важливості регіональних і субрегіональних організацій у встановленні та підтримці миру та безпеки (ООН 2000).

Вважається, що брак персоналу, коштів і обладнання є причиною багатьох невдач ООН;

- встановлення гуманітарного характеру ОПМ, припускаючи, що розбудова миру, перехідна адміністрація, реконструкція та розвиток є такими ж важливими, як і підтримання миру (ООН 2000). Підтримання миру – це вже не нехайна допомога, а встановлення довгострокового миру. Комплексне довгострокове зобов'язання створило навантаження на ООН, оскільки воно вимагає більше фінансів і часу.

Однак, сучасний механізм ООН з підтримання миру перебуває в процесі еволюції як з концептуальної, так і з оперативної точки зору, для того щоб вирішувати нові проблеми і реагувати на нові політичні реалії. Саме тому після доповіді Брахімі держави-члени ООН і Секретаріат ООН продовжили свою діяльність щодо здійснення широкомасштабної реформи у рамках концепцій, які викладалися у таких документах:

- «Загальна доктрина» (2008 рік) [28]– документ містить найбільш важливі принципи та практичні рекомендації для приймаючих участь у польових операціях миротворців ООН
- Операції на користь миру – 2010 (2006 рік) – стратегія реформування Департаменту операцій з підтримки миру (ДОПМ)
- Підсумковий документ Всесвітнього саміту 2005 року – даним документом заснована Комісія з миро будівництва
- Доповідь Групи високого рівня по загрозах, викликам та змінам – розширена концепція колективної безпеки в новому сторіччі.
- Ініціатива “Нові горизонти” подана Міністерством миротворчих операцій та Департаментом пільгової допомоги Генеральному секретарю ООН в жовтні 2010 року[114].

З початком 21 століття ООН провела ряд миротворчих місій, зокрема в Ефіопії та Еритреї, Східному Тиморі, Кот-д’Івуарі, Ліберії, Судані, змішана операція Африканського Союзу і ООН в Дарфурі. На даний момент

розгорнуто 12 миротворчих місій ООН у трьох різних регіонах: 7 в Африці, 3 на Близькому Сході, 2 в Європі та одна в Азії.

У червні 2000 Рада Безпеки ООН заснувала миротворчу місію для спостереження за припиненням бойових дій між Ефіопією та Еритреєю, передислокацією сил і тимчасовою зоною безпеки.[39] У 1998 році Ефіопія та Еритрея вступили у війну через спірну прикордонну територією навколо міста Бадме. Алжирська угода 2000 року передбачала відведення та розведення сил тимчасовою охоронною зоною (ТЗЗ) вздовж Еритрейської сторони кордону. UNMEE було уповноважено відповідно до розділу VI Статуту ООН стежити за виведенням військ із ТЗЗ, очолювати спільну військову комісію та координувати розмінування[97, с.4]. Однак ця місія не змогла справитись з поставленими на неї завданнями, адже з 2003 року Ефіопія та Еритрея всупереч Алжирській угоді розпочали накопичення та розвиток військових елементів у ТЗЗ та поблизу нього, а з 2005 року сторони почали поступово обмежувати діяльності місії, що призвело до серйозної прогалини у інформації про поточну ситуацію. Ці обмеження були найбільш яскраво пов'язані із заборонаю Еритреї у 2005 році спостережних польотів гелікоптерів UNMEE, крім того, були застосовані обмеження на наземне патрулювання як на території Ефіопії, так і в ТЗЗ. Відображаючи ці обмеження, між 2006 і 2007 роками Рада Безпеки зменшено санкціоновану чисельність сил UNMEE. Наприкінці 2007 року Еритрея посилила свою ворожість щодо UNMEE, оскільки країна розглядала місію як окупаційну силу, оскільки питання кордону було законним вирішено, хоча й не визнане Ефіопією. Місія ООН в Ефіопії та Еритреї (UNMEE) припинив усі поставки палива та відмовився дозволити імпорт палива для військ UNMEE, дислокованих на еритрейській стороні ТЗЗ, таким чином паралізуючи операції UNMEE. Враховуючи відсутність співпраці та зменшення ролі у виконанні Алжирської угоди, Рада Безпеки ініціювала обговорення можливого скорочення UNMEE. 30 липня Рада Безпеки одноголосно проголосувала за припинення операції, і до 15 жовтня останні миротворці

UNMEE покинули Ефіопію. Таким чином, місія UNMEE ставить під велике питання природу згоди в миротворчій діяльності ООН. Мабуть, найважливішим уроком досвіду UNMEE є те, що миротворча операція може бути ефективною лише тоді, коли є прогрес у мирному процесі, для підтримки якого вона була розгорнута.

На прикладі операції в Дарфурі ми можемо спостерігати за співпрацею ООН та Африканського Союзу. Ситуація у західній провінції Судану почала погіршуватися у 2003 році, тоді у Дарфурі спалахнув конфлікт між повстанцями та армією. Причиною повстання стало бажання населення регіону брати участь у розподілі бюджету та ухваленні рішень. Тодішній авторитарний правитель Судану Омар аль-Башир відповів на це вкрай жорстокими заходами. Африканський союз розпочав врегулювання конфлікту у 2006 році, що призвело до підписання мирної угоди, а вже у 2007 році розпочалася гібридна операція ООН та Африканського союзу. Згідно мандату основними завданнями операції ЮНАМІД було: контроль над дотриманням умов про припинення вогню, захист цивільного населення, забезпечення безпечного доставлення гуманітарної допомоги, сприяння політичному діалогу та дотримання прав людини, а також контроль становища на кордоні з Чадом та ЦАР. Загалом, миротворці зазнавали багатьох труднощів впродовж цієї місії. По-перше, під час роботи ЮНАМІД існували серйозні проблеми з координацією між АС та ООН[82], зокрема це стосується співпраці ООН з регіональними організаціями в розробці мандата та бюджету місії, щоб уникнути стратегічного розриву. Так як, ООН контролювала значну частину бюджету та мандату без значного внеску з боку АС, і це призводило до того що, місія була відключеною від потреб на місцях, як це відчували сили АС і в результаті цього на початкових етапах контингенти не мали достатньої кількості військової техніки, але за останні роки простежувалося поліпшення ситуації, завдяки інтегрованому підході. Однак незважаючи на напружену ситуацію з безпекою та протести мирних жителів, тимчасовий уряд Судану звернувся до ООН з проханням завершити

місію ЮНАМІД. Змішана операція Африканського Союзу та ООН у Дарфурі (ЮНАМІД) завершила виведення всього військовослужбовців і цивільного персоналу до встановленого терміну 30 червня 2021 року.

Ще одним конфліктним середовищем в Африці виступає Малі, яка вважалася однією з найбільш стабільних країн Західної Африки. Однак відсталість у розвитку та бідність, особливо на півночі країни, досягли своєї точки кипіння. І так у 2012 році країну сколихнуло Туарезьке повстання, основні причини якого спричинені двома факторами, зовнішній та внутрішній. До зовнішнього фактора ми можемо віднести колоніальне минуле, та поганий розвиток на сучасному етапі, а до другого фактору – погане управління та брак державних інвестицій. У липні 2013 року була створена Багатовимірною інтегрована місія ООН зі стабілізації в Малі (МІНУСМА). Основними завданнями місії згідно з її мандату було покращення безпекових, політичних, гуманітарних прав у Малі. Крім того, місія мала на меті покращити державне управління та державні інвестиції, стабілізувати заворушення на Півночі, шляхом роззброєння, демобілізації, реінтеграції та реформ у сфері безпеки, щоб надати гуманітарну допомогу і захистити культурну спадщину разом з ЮНЕСКО.

МІНУСМА вже пройшла через три основні етапи з моменту заснування 1 липня 2013 року відповідно до глави VII Статуту ООН Резолюцією 2100 (2013) Ради Безпеки ООН[85] з максимальною чисельністю трохи більше 11 000 військовослужбовців[23, с. 13]. Під час першого етапу (з липня 2013 року по червень 2015 року) місія ООН підтримувала організацію виборів 2013 року, які призвели до відновлення конституційного порядку (після військового перевороту в березні 2012 року), і сприяла мирному процесу, який призвів до Угоди 2015 року за мир і примирення в Малі, також відома як Алжирська угода. [21]

Другий етап (липень 2015 – червень 2018) характеризувався підтримкою місії імплементації Алжирської угоди на додаток до підтримки розширення державної влади. Угода надала місії більш чіткі політичні рамки,

зафіксовані в Резолюції 2295 (2016)[87], яка також надала МІНУСМА «більш проактивний і потужний» мандат і збільшила максимальну чисельність військовослужбовців приблизно до 13 000 військовослужбовців. Під час цього другого етапу Рада Безпеки також встановила паралельний режим санкцій у Малі у 2017 році та резолюцією 2391 (2017) [88] відкрила шлях для MINUSMA надавати «оперативну та матеріально-технічну підтримку» контингентам JF-G5S, щоб посилити їхні можливості проведення транскордонних антитерористичних операцій на території регіону.

Третій етап місії (червень 2018 року – поточний момент) ознаменувався переміщенням уваги до центральної частини Малі у відповідь на погіршення ситуації з безпекою; однак Рада зберегла ту саму максимальну кількість військ і основний стратегічний пріоритет місії – підтримку виконання Алжирської угоди. Резолюція 2480 (2019) додала другий стратегічний пріоритет до мандату МІНУСМА щодо «сприяння реалізації комплексної політично очолюваної малійської стратегії захисту цивільних осіб, зменшення міжобщинного насильства та відновлення державної влади, державної присутності та базових соціальних послуг у центральній частині Малі. Рада також звернулася до місії з проханням «розробити довгостроковий підхід до переходу на основі умов, щоб забезпечити поетапну, скоординовану та цілеспрямовану передачу обов'язків у сфері безпеки» Групі ООН у країні та уряду, що місія і зробила в січні 2020 року.

Резолюція 2531 (2020) [89] оновила «першочергові заходи», які малійські сторони мають виконати:

- відновлення особливих підрозділів MDSF;
- забезпечення завершення конституційної реформи відповідно до висновків національного інклюзивного діалогу та інституційних реформ, передбачених Угодою;
- введення в дію Північної зони розвитку;

- імплементація рекомендацій семінару високого рівня щодо участі жінок у механізмах, встановлених Алжирською угодою, а також обсерваторії, очолюваної жінками.

У резолюції також міститься прохання до Генерального секретаря розробити довгострокову дорожню карту з контрольними показниками, які призведуть до можливої стратегії виходу з МІНУСМА, не ставлячи під загрозу стабільність Малі та регіону, фактично розпочавши обговорення передачі та виходу місії, але без жодних конкретних графіків. У документі, поданому до Ради 25 березня 2021 року, визначено орієнтири та галузеві пріоритети, які мають бути досягнуті до кінця політичного переходу у 2022 році, що становить перший етап дорожньої карти.

Однак, місія зіткнулася з деякими значними проблемами[64]. З самого початку незначний прогрес у забезпеченні належного управління на півночі країни був обумовлений корупцією та агресивною поведінкою уряду. Крім того, не було досягнуто консенсусу з центральним урядом. Багатовимірною інтегрованою стабілізаційною місією Організації Об'єднаних Націй у Малі виявила схильність до нав'язування нового мирного процесу сторонам[33, с.4], про що свідчить використання допоміжного технічного підходу, коли це можливо, і це відображається на військових можливостях контингентів. Загалом думка про використання «сильних» мандатів дуже неоднозначна, так як це піднімає питання про делегування державного суверенітету міжнародним інститутам. Крім того, громадська думка в Малі дуже критично ставилася до місії. Малійці звинуватили Мінусму в пасивності, зокрема засуджували блакитні шоломи у тому, що вони ставлять власну безпеку вище за безпеку цивільних. Уряд, зі свого боку, час від часу піддавався спокусі використати місію як цапа відпущення за власні невдачі.

Висновки до 2-го розділу

Таким чином, можна зробити висновок, що миротворча діяльність ООН еволюціонувала від моменту її створення у 1945 році. Якщо спочатку під час розгортання миротворчих місій ООН розміщувала військових як

неупереджених спостерігачів (арабо-ізраїльська війна, операція в Індії та Пакистані), то з часом вони почали трансформуватися у місії з легкоозброєними військовими, а пізніше ООН почала використовувати і сильні мандати та примус до миру. Однак організація отримала за це більше негативних відгуків ніж позитивних адже такі дії ставили під сумнів такий керівний принципи миротворчості - незастосування сили, за винятком самооборони.

Аналізуючи концепції ООН варто зазначити, що вже на початку своєї діяльності ООН почала стикатися з рядом проблем, які виникли під час Суецької кризи і потребувала реформування, а саме привілей Великої п'ятірки накладати право вето на рішення Ради Безпеки ООН, варто зазначити, що дані проблеми актуальна і сьогодні. Прагнення великих держав зберегти свої переваги в системі глобального управління, посилення на принцип національного суверенітету багатьма країнами за недотримання міжнародного права, збільшення економічного розриву та розриву у сприйнятті між промислово розвиненими країнами та країнами, що розвиваються. були найпомітнішими перешкодами процесу реформ. Крім того, доволі часто населення держави, де проводилася миротворча операція бачать блакитні шоломи не у якості визволителів, миротворців, а як ще одну воюючу сторону, це можемо спостерігати у конфлікті у Сомалі, з яким пов'язаний термін "лінія Могадішу" та конфліктом в Малі, де громадська думка доволі критично ставилася до місії.

Без комплексної реформи ООН миротворчі ініціативи важко реалізувати на якісному рівні. Попри різницю підходів ключових структур і держав членів, реформа миротворчості просувається, поступально вирішуючи окремі проблеми і нові завдання. Так, РБ ООН та головні міжнародні актори повинні проявляти надзвичайну обережність і мудрість, базуючись на всебічному аналізі ситуації у кожному конкретному випадку, при прийнятті рішення на розгортання місії ООН. Мова має йти про встановлення прозорих та реально досяжних цілей операцій, уважне

планування вимог, забезпечення необхідних резервів ресурсів до початку операції (на етапі планування), а також, відпрацювання «стратегії виходу» з операції. Аналогічний процес повинен також застосовуватися при перегляді мандатів вже чинних операцій, які давно потребують глибокого аналізу та переформатування: якщо місія не досягла поставлених цілей, не зробила суттєвого успіху після тривалого проміжку часу, або не відіграє конструктивної ролі у вирішенні ситуації, РБ повинна запропонувати завершити таку операцію.

3 РОЗДІЛ. НАТО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВІТОПОРЯДКУ В СВІТІ

3.1. Діяльність НАТО в європейському регіоні

Організація Північноатлантичного договору це військово-політичний союз заснований у 1949 році після підписання Вашингтонського договору. Основною метою НАТО є захист свободи та безпеки членів Альянсу політичними та військовими засобами. НАТО залишається головним інструментом безпеки трансатлантичної спільноти та втіленням її спільних демократичних цінностей. Зокрема у статті 4 [10] йдеться про те, що держави-члени будуть консультуватися у випадку, якщо територіальна цілісність, політична незалежність або безпека будь-якої держава-члени знаходяться під загрозою. А у статті 5 вказується, що напад на одну з держав-членів можна вважати нападом на всіх. Якщо такий збройний напад все-таки відбудеться, згідно зі статтею 51 Статуту ООН (право на індивідуальну або колективну самооборону), члени будуть допомагати державі або державам, які зазнали нападу, діями, які вони вважають необхідними, включаючи застосування збройної сили. Про будь-який такий напад і вжиті заходи буде повідомлено Раду Безпеки ООН і вживання заходів буде припинено, коли Рада Безпеки ООН відновить міжнародний мир і безпеку[109, 1997 р.].

У зв'язку із значними політичними змінами, які сколихнули Центральну і Східну Європу на початку 1990-х років, а саме народні повстання, які охопили країни Центральної та Східної Європи, розпуск Варшавський договору, розпад Югославії, інтервенція коаліції держав очолюваної США в Перську затоку, набуття незалежності республіками стали поштовхом для НАТО прийняти нову Стратегічну концепцію Альянсу, яка була схвалена главами держав і урядів НАТО на Римському саміті в листопаді 1991 року і відображала політичну та військову турбулентність і невизначеність того часу.

У новій концепції НАТО пояснює, що «всі країни, які раніше були супротивниками НАТО, розпустили Варшавський договір і відкинули

ідеологічну ворожнечу до Заходу». Крім того новій концепції йдеться про ризики, які можуть виникнути в країн Центральної та Східної Європи через серйозні труднощі та нестабільність в політичній, соціальній та економічній сферах, які перетворюються в етнічні та територіальні конфлікти, тому НАТО взяв на себе зобов'язання запобігати цим ризикам адже інтереси безпеки Альянсу можуть постраждати від інших ризиків ширшого характеру, включаючи розповсюдження зброї масового знищення, порушення руху життєво важливих ресурсів і терористичні та диверсійні дії».

16 липня 1992 року НАТО розпочала свою першу операцію “Морський монітор” у Боснії та Герцеговині[100, с. 11]. Цьому передували події 1991 року, коли Хорватія та Словенія вирішили відокремитися від Югославії, що призвело до запеклих сутичок на що Рада Безпеки ООН відреагувала прийняттям резолюції № 713[94] у якій висловлювала глибоке занепокоєння через події та закликала всі держави запровадити «загальне і повне ембарго на всі поставки зброї та військового обладнання до Югославії». 21 лютого Рада Безпеки своєю резолюцією 743 (1992)[95] схвалила звіт і заснувала СООНО (Сили ООН з охорони) на початковий період у 12 місяців. Рада підтвердила, що Сили мають бути тимчасовою організацією для створення умов миру та безпеки, необхідних для переговорів щодо загального врегулювання югославської кризи в рамках Конференції Європейського Співтовариства по Югославії.

6 квітня 1992 року уряд Боснії проголосив свою незалежність від Югославії, що призвело до “етнічної чистки”, яку почали робити боснійські серби з метою “очистити” території від мусульманського населення. Так як операція ООН не мала ані мандату, ані засобів для забезпечення дотримання санкцій - вона поклала це завдання на НАТО. І так, 16 липня 1992 року НАТО розпочав свою операцію під назвою “Морський монітор”. Вперше в історії кораблі НАТО увійшли до Адріатичного моря і розпочали контроль за виконанням резолюцій щодо “загального і повного ембарго на всі поставки зброї та військової техніки до Югославії” (резолюція Ради Безпеки 713) та

санкцій проти Федеративної Республіки Югославії (Сербія та Чорногорія). Через три місяці після початку перших дій на морі НАТО почало аналогічну акцію моніторингу в повітрі[27 с.14], після встановлення Радою Безпеки «заборони військових польотів у повітряному просторі Боснії та Герцеговини».

У березні 1993 р. Рада Безпеки прийняла Резолюція 816[96], якою посилила заборону на військові дії. Діючи на підставі глави VII, держави-члени були уповноважені, діючи на національному або регіональному рівні організацій або домовленостей вжити всіх необхідних заходів у повітряному просторі Боснії та Герцеговини, у разі подальших порушень, пропорційно до конкретних обставин і характеру польотів. Як і у випадку з ембарго, моніторинг супроводжувався примусовим виконанням. Заборона може бути реалізована силою, але за певних умов. Операція “Заборонити політ” розпочалася в понеділок, 12 квітня 1993 року.

Ця операція відрізнялася від морської операції в одному ключовому аспекті. На морі лише НАТО відповідала за оперативні завдання. Виконуючи операцію «Заборона польоту», НАТО вперше під час югославської кризи була змушена тісно співпрацювати з місією ООН. З цієї причини відбувся обмін офіцерами зв'язку, причому офіцери НАТО були розміщені в штабі охоронних сил Організації Об'єднаних Націй. Пізніше цю схему було скопійовано для «безпосередньої підтримки з повітря» та «ударів з повітря».

Вранці 28 лютого 1994 року[9], майже через рік після того, як «Deny Flight» почав діяти, літаки НАТО збили чотири сербські літаки, які порушили заборонену зону. Здійснюючи першу військову операцію Західного Альянсу з моменту його створення 45 років тому, це був перший випадок, коли літаки НАТО відкрили вогонь над Боснією[63, с.8]. Операція «Deny Flight» завершилася 20 грудня 1995 р. з передачею повноважень від UNPROFOR Силам виконання (IFOR).

Загалом варто зазначити, що НАТО відіграло важливу роль під час операції UNPROFOR[50, с. 303] і її роль все ще була критично важливою у

подальших зусиллях щодо встановлення миру в Боснії та Герцеговині. Беручи це до уваги, Північноатлантична рада в жовтні схвалила формування сил для реалізації мирної угоди (Дайтонської угоди), яку було підписано 14 грудня в Парижі. І так були створені Сили втілення (ІФОР), які стали певним рубежем, який переорієнтував світову спільноту на примушення ворогуючих сторін до миру. Таким чином, миротворча діяльність у Боснії та Герцеговині еволюціонувала від «класичної миротворчості» до примусу до миру. У Боснії та Герцеговині послідовний перехід від класичних миротворчих операцій до миротворчості і примусу до миру були очевидними.

15 грудня 1995 року Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію №1031[83] у якій ІФОР отримала однорічний мандат у якому їй доручили створити багатонаціональні миротворчі сили. ІФОР провели першу в історії миротворчу операцію, в якій НАТО відігравала провідну роль, а роль ООН була дещо зменшена[50, с. 298]. Рада НАТО здійснювала пряме політичне керівництво операцією. Тому всі сили, призначені для його проведення, повинні були діяти в суворій відповідності з політикою, розробленою Північноатлантичною радою.

Основною метою ІФОР було забезпечення реалізації військових аспектів мирного врегулювання в Боснії та Герцеговині (Додаток 1-А Дейтонських угод[35, с. 463]). Крім того, через швидке виведення СООНО, завдання ІФОР також включали створення безпечних умов для виконання всіх інших завдань цивільними організаціями в Боснії і Герцеговині.

Військові аспекти мирного врегулювання, викладені в Додатку 1А [113]до Угод, детально відображали основні завдання миротворчих сил у Боснії та Герцеговині. Відповідно до мирної угоди, основні військові завдання ІФОР включали:

- роз'єднання ворогуючих сторін;
- забезпечення режиму припинення вогню;
- контроль за відведенням військ і озброєнь у визначені їм зони;

- створення стабільних і безпечних умов для діяльності цивільних організацій у виконанні завдань, поставлених у мирних угодах.

Загалом місію ІФОР можна вважати успішною, безапелляційною складовою її успіху було те, що з самого початку всі сторони дотримувалися мирної угоди. А саме:

- сторони не проводили значної військової діяльності на території Боснії та Герцеговини
- відбулися переговори під егідою ОБСЄ з питань зміцнення довіри та скорочення озброєнь
- сторони виконали вказівки ІФОР щодо звільнення окремих позицій уздовж лінії зіткнення в районі Сараєво
- Протягом 30 днів після передачі повноважень (20 грудня 1995 року) від UNPF до IFOR, сили були виведені із зон роз'єднання, незважаючи на деякі локальні проблеми, пов'язані з нестачею пального та механічними проблемами. Частина зброї та боєприпасів, які не вдалося вивезти, була знищена IFOR
- Протягом 45 днів після передачі повноважень сили були виведені з районів, визначених мирною угодою для передачі іншій стороні
- Протягом 120 днів після передачі повноважень більшість важкого озброєння та недемобілізованих сил було переміщено до місць розквартирування/казарм або у визначені райони

Дану миротворчу місію можна вважати успішною, адже з самого запровадження вона справлялася з поставленими на неї завданнями. Дотримання умов сторонами договору було однією з найбільш складових успіху, адже важко проводити миротворчу місію якщо сторони не готові до перемир'я та дотримання угод.

У боснійській війні ми можемо простежити еволюцію відносин між НАТО та ООН[50, с. 301]. Наприклад, У роки до Дейтонської угоди, а саме операції UNPROFOR умови співпраці між ООН і НАТО визначалися лише поступово. Не було чіткого плану дій і тому зважаючи на перебіг конфлікту

обидві організації були змушені розвивати робочі відносини на місцях, враховуючи присутність миротворців ООН на місцях. Після створення ІФОР провідну роль Ради Безпеки було замінено Північноатлантичною радою, яка стала ключовим інструментом формування політики згідно з Дейтонською мирною угодою. В обох випадках Рада Безпеки могла делегувати функції, пов'язані з підтримкою міжнародного миру та безпеки, регіональним організаціям або домовленостям, не передаючи власного політичного пріоритету, як це передбачено статтею 24 Статуту ООН. Після Дейтонського договору НАТО мала тісно співпрацювати з іншими міжнародними організаціями в цивільній сфері. З точки зору ефективності, НАТО продемонструвала внесок регіональної організації, орієнтованої на конкретні завдання, у справі миру та безпеки. Адже присутність ІФОР сприяла припиненню бойових дій, відступом боснійської армії від лінії зіткнення та наглядом Сил втілення за виведенням і зберіганням важкого озброєння. Крім того, воюючі сторони поступилися землями, закріпленими за Дейтонською мирною угодою. У той же час його дії в колишній Югославії викликали питання щодо юридичного обґрунтування як «нових місій» НАТО, так і його дій «за межами території». НАТО мала інституційну спроможність приймати та виконувати рішення, включаючи Північноатлантичну раду, рішення якої приймаються після тісних консультацій з військовим керівництвом НАТО. НАТО мала необхідні фінансові, людські та військово-оперативні можливості. Нарешті, НАТО викликало повагу та авторитет сторін у суперечці, але з різним успіхом за різних умов до та після Дейтонського договору.

Наступною операцією НАТО була доволі суперечлива місія в Косово[49, с. 86], яка розділила погляди світової спільноти на два табори: прихильників та противників. Косово розташоване на півдні Сербії та має змішане населення, більшість якого складають етнічні албанці. До 1989 року регіон мав високий ступінь автономії в межах колишньої Югославії, коли сербський лідер Слободан Мілошевич змінив статус регіону, позбавивши

його автономії та поставивши його під прямий контроль Белграда, сербської столиці. Цьому кроку рішуче протистояли косовські албанці. Протягом 1998 року відкритий конфлікт між сербськими військовими та поліцейськими силами та силами косовських албанців призвів до загибелі понад 1500 косовських албанців і змусив 400 000 людей покинути свої домівки. Міжнародна спільнота була серйозно стурбована ескалацією конфлікту, його гуманітарними наслідками та ризиком його поширення на інші країни. Нехтування президентом Мілошевичем дипломатичними зусиллями, спрямованими на мирне вирішення кризи, і дестабілізуюча роль войовничих сил косовських албанців також викликали занепокоєння.

12 червня 1998 року Північноатлантична рада на засіданні на рівні міністрів оборони звернулася з проханням про оцінку можливих подальших заходів, які НАТО може вжити у зв'язку з розвитком кризи в Косово. Це призвело до розгляду великої кількості можливих варіантів. 13 жовтня 1998 року, після погіршення ситуації, Рада НАТО схвалила накази про активацію авіаударів. Цей крок був спрямований на підтримку дипломатичних зусиль, щоб змусити режим Мілошевича вивести війська з Косова, співпрацювати у припиненні насильства та сприяти поверненню біженців до їхніх домівок. В останній момент, після подальших дипломатичних ініціатив, зокрема візитів до Белграда Генерального секретаря НАТО Солани, посланників США Холбрука та Хілла, голови Військового комітету НАТО генерала Науманна та Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі генерала Кларка, президент Мілошевич погодився підкоритися і авіаудари були скасовані.

Повітряна кампанія тривала більше двох місяців. Протягом цього часу літаки союзників систематично знищували сербські об'єкти, мости, вежі зв'язку, літаки, гелікоптери, зенітні установки та ракети. Це був найбільший військовий напад союзників у Європі з часів Другої світової війни. Війська НАТО також побудували наметові містечка в сусідніх Македонії та Албанії для тисяч цивільних етнічних албанців, які втекли від насильства в Косово.

Після 72 днів безперервних бомбардувань військовими літаками НАТО було досягнуто певного прориву в конфлікті. Мілошевич погодився прийняти міжнародний мирний план для Косова, узгоджений між НАТО та Росією. План щодо Косово, який Югославія схвалила, ґрунтувався на принципах, узгоджених на початку травня міністрами закордонних справ Великої. Основними вимогами цього плану були «негайне та перевірене» припинення насильства та репресій у Косово, виведення сербських військових і поліцейських сил з провінції, розгортання 50 000 іноземних військ під прапором ООН, безпечне повернення всіх біженців до їхніх домівок і встановлення «тимчасової адміністрації» для Косово за рішенням Ради безпеки ООН. А Раді Безпеці у свою чергу забезпечити умови для «мирного та нормального життя для всіх жителів» провінції. Незважаючи на те, що Мілошевич нарешті погодився на умови Заходу, бомбардування не було припинено, доки сербські війська не почали виводити з Косово 10 червня.

Однак погляди на дії НАТО в Косово поділилися на дві групи[75, с. 5]. Перша група вважала, що тільки військовими діями та авіа бомбардуванням можна було вирішити конфлікт, інша ж група негативно віднеслася до таких дій Альянсу та стверджувала, що його втручання тільки погіршило ситуацію. «Протягом цього періоду (перші вісім тижнів дій НАТО в Косово) понад 850 000 косовських біженців були змушені покинути Косово під дулами зброї та, як повідомляється, зазнали масових знущань з боку сербських сил». Крім того, дії НАТО завдали також і матеріальних збитків, за оцінками уряду Сербії, під час військової кампанії НАТО загинуло щонайменше 2500 людей і 12500 отримали поранення, але точна кількість загиблих залишається невідомою. Також було підраховано, що бомбардуванням було пошкоджено 25 000 будинків і багатоквартирних будинків і зруйновано 470 кілометрів доріг і 600 кілометрів залізниці[60].

Для оцінки результатів дій НАТО варто зазначити, що всіх заявлених цілей було досягнуто. Кількість втрат є високою, але якби режим

Мілошевича отримав свободу дій у Косово то поточні витрати були б значно вищими. Однак це не звільняє альянс від відповідальності за те, як він діяв. З цього приводу критики мають вагомні аргументи. Підготовка до потоку біженців у перші дні бомбардувань була недостатньою, хоча війська НАТО в Македонії та Албанії швидко адаптувалися до нової ситуації. Обмеження повітряної війни зробили кампанію менш ефективною, особливо проти югославських сил, які проводили етнічну чистку, ніж вона могла бути. Проте причини такої позиції знайти неважко. Потреба в згуртованості альянсу зумовила як мінімізацію власних втрат, так і обмеження серйозності військової кампанії. Крім того, ця потреба в згуртованості посилювалася внутрішньо політичною опозицією війні в багатьох країнах НАТО. Таким чином, обмежена повітряна війна стала найменшим спільним знаменником.

Проте щодо Косова у НАТО не було іншого вибору, окрім як діяти, і, як зазначив колишній генеральний секретар Хав'єр Солана[104, с. 246], Альянс досяг усіх заявлених цілей у Косово. Більше того, загальний ефект кампанії майже був позитивним, враховуючи ситуацію, яку місцеві учасники створили на місці. Урок з Косова має полягати не в тому, що НАТО не має діяти, щоб запобігти гуманітарним катастрофам у майбутньому, а в тому, що вона повинна діяти з більшою рішучістю та бути краще підготовленою для забезпечення миру для всіх.

Правонаступниками IFOR в Косово стали Стабілізаційні сили (СФОР). Завданнями СФОР були: запобігання поновленню ворожих дій або появи нових загроз миру, сприяння атмосфері прогресу в мирному процесі та надання допомоги цивільним організаціям у межах своїх можливостей.

Ще одною операцією НАТО в європейському регіоні виступає була Місія повітряної поліції НАТО в країнах Балтії, створена в рамках сил швидкого реагування НАТО у 2004 році[74]. Так як на момент вступу до НАТО Естонії, Латвії та Литві значною мірою не вистачало авіаційних засобів, необхідних для охорони їхнього повітряного простору. Щоб вирішити цю проблему безпеки, було сформовано багатонаціональну місію,

яка передбачає ротацію патрулювання повітряного простору Балтії між країнами-членами кожні чотири місяці. Держави-члени добровільно беруть на себе цю відповідальність і зазвичай розгортають чотири винищувачі на час ротації. Ця взаємодія впливає з тісної співпраці з країнами Балтії до їх вступу в НАТО, а саме у сфері радіолокаційного спостереження.

Охорона повітряного простору Литви, Латвії та Естонії була суперечливою з самого початку. Деякі союзники вважали, що загрози в регіоні незначні, а присутність повітряних сил НАТО є непотрібною провокацією для Росії. Також стверджувалося, що ці країни занадто мало піклуються про власну безпеку, тому місія спочатку мала тимчасовий характер. Прихильники місії, у свою чергу, зазначали, що вони повинні спеціалізуватися на розвитку інших типів можливостей (експедиційних сил, сил спеціального призначення тощо), а натомість охоплюватися захистом інших країн НАТО.

Однак підхід Альянсу до цього питання змінився і ця місія повітряного контролю в Балтійському морі стала значним досягненням для Альянсу з моменту його створення. 14 країн надали авіаційні засоби для місії, включно з Румунією, яка взяла на себе відповідальність за безпеку повітряного простору Балтії з серпня по листопад 2007 року. Ентузіазм щодо місії також зріс у цілому, і Угорщина зобов'язалася взяти на себе відповідальність вперше в 2015 році.

Генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен також говорив про місію як про приклад того, як концепцію «розумного захисту» можна успішно застосувати на благо всіх держав-членів, тоді як на саміті НАТО в Чикаго 2012 року [29] мандат місії було продовжено на невизначений термін. Очевидно, що в тій чи іншій формі Балтійська місія повітряного контролю буде постійною присутністю НАТО в цьому регіоні Європи.

Хоча Балтійська місія повітряного патрулювання стала невід'ємним компонентом пост-афганського підходу НАТО до колективної оборони. У силу того, що уряди Естонії, Латвії та Литви, не мали авіаційних засобів,

необхідних для патрулювання свого повітряного простору, а також для перехоплення загрозованих літаків – вони залежали від підтримки повітряних засобів інших держав-членів. Країни Балтії у свою чергу надавали спеціалізовані війська та ресурси Міжнародним силам сприяння безпеці в Афганістані та іншим підрозділам.

3.2. Роль Альянсу у забезпеченні міжнародного миру поза межами Європи

У квітні 1999 року в безпрецедентний період в історії Альянсу відбувся Вашингтонський саміт[116]. Саме в цей час увага НАТО була зосереджена на Балканах, де вона проводила повітряну кампанію в Югославії на підтримку політичних цілей міжнародного співтовариства щодо миру в Косово. Водночас Альянс, відзначаючи свою 50-ту річницю, прийняв до своїх лав трьох нових членів і завершив два роки напруженої роботи над амбітним порядком денним, викладеним на Мадридському саміті 1997 року.

Після Вашингтонського саміту НАТО в 1999 році союзники прагнули створити «новий» НАТО, який буде спроможний діяти за межами європейського театру для боротьби з новими загрозами, такими як тероризм і розповсюдження зброї масового знищення (ЗМЗ). НАТО прагне бути «глобальним» у своєму географічному охопленні та у розвитку держав-партнерів, які не є членами, які можуть допомогти у досягненні узгодженої місії. Ця зміна загальної місії спочатку відображала консенсус НАТО щодо того, що головні загрози безпеці союзників знаходяться далеко від зони дії договору та потребують нових політичних інструментів і військового потенціалу для боротьби з ними.

Місія НАТО в Афганістані[122, с. 9], Міжнародні сили сприяння безпеці (МССБ), розглядається як випробування військового потенціалу союзників та їхньої політичної волі виконувати складну місію у далекій країні та підтримувати це зобов'язання. Крім того, варто зазначити, що місія в Афганістані була першою операцією Альянсу за межами Європи.

Присутність НАТО в Афганістані можна описати як таку, що складається з трьох етапів. Першою з них була початкова спроба НАТО сприяти розвитку демократичної державності з обмеженими ресурсами у 2003–2007 роках («незначний слід»). Друга — реалізація НАТО стратегії боротьби з повстанцями («цивільний сплеск») у 2008–2011 роках, під час якого НАТО виділила більше ресурсів на свої операції в Афганістані, намагаючись досягти своїх амбіцій щодо державного будівництва. На третій фазі («стратегія скорочення», 2011–2014 рр.) НАТО применшила свої державотворчі амбіції, щоб відповідати своїм фінансовим ресурсам, що скорочуються, і знову зосередилася на наборі кадрів у секторі безпеки, готуючись до поступового виходу з Афганістану.

У 2003 році НАТО створила Міжнародні сили сприяння безпеці (МССБ) [99, с. 2] для підтримки широкомасштабного мирного процесу в Афганістані, який ґрунтувався на п'яти (державних) стовпах: військова реформа, реформа поліції, реформа уряду, економічна реформа та викорінення поширення наркотиків. Протягом тривалого втручання НАТО місія в Афганістані виявилася складною, і операції були адаптовані до мінливих умов на місцевості. Так як Альянс зіткнувся з повномасштабним повстанням, то це призвело не тільки до політичних розбіжностей між союзниками щодо розподілу обов'язків, але й щодо того, як впоратися з повстанцями. На відміну від своєї військової присутності в Косово, НАТО в Афганістані взяла на себе безпосередню роль у розбудові держави, що є складним завданням у країні зі слабким центральним урядом, який може здійснювати контроль лише через компроміс з місцевими силовими агентами. Відсутність як місцевих, так і міжнародних учасників громадянського суспільства на місцях в Афганістані змусила НАТО взяти на себе нові та безпрецедентні завдання розвитку, які вимагали більш тісної інтеграції між військовою та цивільною сферами, ніж це традиційно було для більшості країн-учасниць альянсу.

Загалом, на цьому періоді місія НАТО зіткнулася з проблемою, яка полягала у важкому балансуванні між ведення війни і спробою відбудувати Афганістан. З одного боку, альянс діяв як окупаційна сила, чії бойові завдання призвели до жертв серед цивільного населення. З іншого боку, НАТО намагалася побудувати країну, впроваджуючи доктрину «сердцець і розумів». Внутрішній конфлікт між інтервенційною роллю НАТО та його державотворчою діяльністю породив плутанину щодо стратегії МССБ і щодо того, чи зміг альянс узгодити узгоджену стратегію взагалі. Таким чином, розширення НАТО своїх цілей без відповідного збільшення ресурсів мало негативний вплив як на цивільні, так і на військові заходи Альянсу. Недостатні ресурси викликали сумніви щодо того, наскільки серйозно НАТО ставиться до досягнення своїх цивільно-військових цілей.

У квітні 2008 року на Бухарестському саміті НАТО[46] прийняв Комплексний стратегічний військово-політичний план (CSPMP) як частину стратегії МССБ. Цей план прийняли так як ситуації в Афганістані погіршилася. CSPMP будується навколо трьох напрямків діяльності: безпека (усунення ворога), розвиток (створення економічного та соціального прогресу) та управління (створення законного уряду). Згідно, CSPMP провідну роль у сфері безпеки та функції підтримки для компонентів розвитку та управління надавалася НАТО. Якісно новим у запровадженні CSPMP було бажання НАТО об'єднати три стовпи у політично-військовий план усієї кампанії та забезпечити постійний розвиток цього плану з регулярним переглядом пріоритетів. Прийняття НАТО CSPMP відрізнялося від попереднього підходу, так як він дозволяв здійснювати лише необхідні коригування ситуації на оперативному рівні. Стратегічний рівень відставав або обмежувався дуже широкими політичними деклараціями, які не забезпечували адекватних рішень для зростаючих проблем НАТО. У свою чергу, «всеосяжність» CSPMP означав міцний зв'язок між цивільною та військовою сферою, необхідний для забезпечення ефективних військових зусиль з подальшою фазою швидкої реконструкції, щоб “завоювати серця та

уми” населення. Це також можна вважати, як розширенням партнерства з міжнародними організаціями розвитку та неурядовими організаціями, потенціал управління та розвитку яких НАТО не мав.

Паралельно з прийняттям Комплексного стратегічного військово-політичний плану НАТО прийняло план дій комплексного підходу (СААР)[45, с. 9], який був розроблений для трансформації своїх традиційних військових каналів для адаптації до інших стратегічних театрів, подібних до Афганістану. Комплексний підхід став ключовою концепцією мислення у відповідь на косівську і ранню афганську кампанії, що відображає більш широке прагнення перейти від виняткового зосередження на національній безпеці до ширшого підходу, що включає безпеку людини, і робити це у тісній співпраці з організаціями-партнерами. Так як застосування “комплексного підходу” для врегулювання показало, що боротьба з повстанцями — це політична боротьба, у якій здатність забезпечувати потреби населення визначає перемогу, а соціальна несправедливість і погане управління спонукають до вербування бойовиків. CSPMP передбачає застосування всіх аспектів державної влади, а не лише військової, у боротьбі з повстанцями.

Одним із ключових елементів у зусиллях НАТО CSPMP було створення в листопаді 2009 року Тренувальної місії НАТО в Афганістані (NTM-A) з метою нагляду за підготовкою вищого рівня для афганської національної армії (ANA). Раніше це навчальне завдання повністю виконувалося операцією «Нескорена свобода» (OEF). Перед Тренувальною місією НАТО в Афганістані було поставлено завдання як з нарощування потенціалу (направляючи міністерства внутрішніх справ і оборони Афганістану на самозабезпечення), так і з найму солдатів і офіцерів поліції, таким чином, даючи НАТО безпосередню участь у зусиллях з державного будівництва.

У квітні 2009 року на саміті в Страсбурзі/Келі НАТО офіційно схвалила стратегію нарощування[109] під керівництвом США та погодилася

на значну ескалацію військ на підтримку нового комплексного підходу, що дало змогу залучати військові та цивільні ресурси безпосередньо до стратегії державного будівництва Афганістану.

Стратегія нарощування мала на меті отримати стратегічний імпульс і створити необхідний простір для перепочинку, що полегшить складний процес переходу. Цей імпульс у свою чергу мав на меті дати можливість афганським силам безпеки взяти на себе відповідальність за безпеку країни, провінцію за провінцією. Крім того, НАТО передавала відповідальність за ГВП уряду Афганістану. У 2010 та 2011 роках Комплексний стратегічний військово-політичний план був на вершині своєї популярності. Починаючи з 2012 року, НАТО намагалася перетворити своє значне збільшення військ і ресурсів у стратегію переходу, згідно з якою афганці зрештою візьмуть на себе повну відповідальність за безпеку по всій країні, дозволяючи НАТО «почесно» відступити.

У 2010 році відбувся Лісабонський саміт на якому НАТО [57] погодилася припинити свою військову присутність в Афганістані до 2014 року. З 2011 року планувалося розпочати поступове припинення бойових дій, залишивши афганські сили врешті-решт повністю відповідальними за безпеку в усьому Афганістані. Лісабонський саміт став важливою віхою, оскільки він встановив остаточну дату переходу Афганістану до самоврядування і, таким чином, остаточного виведення військ НАТО. Після 2014 року присутність НАТО в Афганістані в основному обмежуватиметься військовими консультаціями, навчанням і допомогою. Перехідний період завжди був планом НАТО — ніхто не хотів залишатися в Афганістані на невизначений термін. Однак перехідний період став серйозною проблемою лише в 2009 році, і лише в 2010 році став політикою, яку слід було впровадити після завершення кампанії підйому. НАТО наголошувала на основі умов і, отже, на гнучкому переході. З іншого боку, НАТО визначила кінець 2014 року як вихідну дату, до якої має бути досягнуто достатнього прогресу в плані стабілізації, що дозволить офіційно передати

відповідальність афганській владі. Тому було б справедливо сказати, що фактично відкликання було засноване на календарі, а не на основі умов.

Паралельно з виведенням військ з Афганістану було встановлено «Довгострокове партнерство» між НАТО та урядом Афганістану, що забезпечувало належний перехідний етап, який був заснований як на практичній, так і на політичній співпраці. На Лісабонському саміті зазначалося, що НАТО і Афганістан повинні консулюватися один з одним з «питань стратегічного інтересу». Уряд Афганістану погодився взяти на себе три сфери відповідальності (безпека, управління та розвиток). На Чиказькому саміті угода про партнерство була обмежена зовнішнім фінансуванням афганських сил безпеки після 2014 року. Фінансування встановлено на триватиме з 2015 по 2024 рік, але поступово зменшуватиметься, а уряд Афганістану візьме на себе повну відповідальність за власні сили безпеки не пізніше 2024 року.

З метою допомоги афганським силам безпеки та інституціям у спроможності захищати Афганістан і захистити його громадян належним чином була розгорнута місія «Рішуча підтримка» [76, с. 3], яка була активована 1 січня 2015 року. Порівняно з місією МССБ засоби досягнення цілей в місії Рішуча підтримка описувалися чіткіше, зокрема «навчання, консулювання та допомога» Афганським національним силам безпеки, щоб дати їм змогу виконувати свої функції безпеки, що зазвичай розуміється як перемога над повстанцями, а також захист населення. На відміну від МССБ, персонал РП має працювати лише з вищим рівнем АНСБ, тобто міністерством внутрішніх справ і оборони разом з Національним управлінням безпеки, а також на рівні армійського корпусу та поліцейської зони. Офіційні представники НАТО описують РП як «небойову місію», що означає, що вона не буде брати участі у боротьбі з АНСБ. Місія зосереджувалася на допомозі афганським офіційним особам у розробці стратегічних та оперативних планів і щоденній бюрократичній роботі цих

афганських установ безпеки, як-от організація матеріально-технічного забезпечення та розподілу, підбором персоналу для навчальних закладів.

Порівняно з МССБ, чисельність яких у 2011 році була на піку 132000 солдатів, сили, які є у розпорядженні РП є обмеженими. Місія Рішуча підтримка складатиметься лише з 13000 солдатів, розміщених на п'яти базах у Кабулі, Баграмі, Гераті, Кандагарі та Мазарі-Шаріфі і у місії буде брати участь тільки 1200-1400 інструкторів. Невелика кількість інструкторів під час конфлікту та зменшення фінансування вказувала на невизначений результат такої місії.

Лівійське повстання 2011 року можна віднести до арабської весни в Північній Африці та на Близькому Сході, яка спалахнула в Тунісі та зрештою охопила Лівію 16 лютого 2011 року[112, с. 3], ініційована арештом правозахисника Фетхі Тарбела військовою службою безпеки Бенгазі. Режим Каддафі відповів на очолюване молоддю повстання, задіявши сили для придушення протесту. Але в Бенгазі, коли протестувальники продовжували нападати на урядові сили з використанням вогнепальної зброї, урядові сили відповіли жорстоко та розправилися з протестувальниками. Свідки швидкої ескалації насильства між Національною перехідною радою (НТС) і силами Каддафі у трьох головних містах, Бенгазі, Тріполі та Місураті, 26 лютого 2011 року Рада Безпеки ООН прийняла та випустила резолюцію 1970, висловлюючи серйозну стурбованість щодо лівійського конфлікту та безпеки цивільного населення, яка включала негайне припинення насильства, зброю ембарго та передачу ситуації з Лівійською Арабською Джамахірією до Міжнародного кримінального суду (МКС). Крім того, Резолюція 1970 також закликала країни-члени заморозити активи Каддафі та його близьких посадових осіб.

Уряд Лівії продовжував реагувати на напади протестувальників на них. Засуджуючи невиконання лівійським урядом резолюції 1970, Рада Безпеки вжила заходів для прийняття резолюції 1973 17 березня 2011 року,

яка санкціонувала «без польотну зону над повітряним простором Лівійської Арабської Джамахірії з метою захисту цивільного населення».

2 березня 2012 року НАТО погодилася запровадити ембарго на поставки зброї проти Лівії[43]. Через 2 дні він оголосив, що візьме на себе всі військові аспекти Резолюції РБ ООН (РБ ООН) 1973[84]. 31 березня 2012 року почалася операція UNIFIED PROTECTOR (OUP). Вперше у своїй історії НАТО воювало з арабською країною. OUP виявилася однією з найкоротших і, здавалося б, менш суперечливих місій НАТО. За мандатом Ліги арабських держав і ООН, оскільки режим полковника Муаммара Каддафі розпочинав напади на мирних демонстрантів, місія мала на меті захистити цивільних осіб з повітря та моря[59, с. 11]. Таким чином OUP було описано як успіх — успіх, який НАТО дуже потребував після десятирічної участі в Афганістані.

До вересня 2011 року, значною мірою завдяки місії НАТО, Національна перехідна рада Лівійської Республіки (NTC) забезпечила безпеку країни та скинула Каддафі. Диктатор тікав від сил повстанців і 20 жовтня 2011 року він був схоплений та вбитий. Після смерті Каддафі місія операції Unified Protector завершилася 31 жовтня, трохи більше ніж через сім місяців після її початку. НАТО раптово пішло, як тільки Національна перехідна рада Лівійської Республіки отримала контроль над країною, вважаючи свою роль захисника цивільного населення завершеною.

Загалом операцію Думки про успішність операції НАТО в Лівії розділилися на два табори. Одні вважають її успішною адже це врятувало десятки тисяч життів від смерті. Повітряна компанія, яку здійснила НАТО, хоча і не була ідеальною, однак вона значно мінімізувала збитки, які могли б були заподіяні. Це дозволило лівійській опозиції повалити одного з найдовше правлячих диктаторів.

Варто зазначити, що під час операції в Лівії важливу роль зіграла стратегічна комунікація. У 2009 році, а саме за 2 роки до ескалації конфлікту в Лівії НАТО оприлюднила свою першу концепцію стратегічних комунікацій, яка була спрямована на підтримку цілей операції шляхом

забезпечення того, щоб аудиторія отримувала чітку, чесну та своєчасну інформацію щодо дій, а також що інтерпретація повідомлень Альянсу не використовують супротивники у своїх цілях. Суб'єктами стратегічної комунікації є відділи психологічних операцій (PYSOPS), відділи громадської дипломатії та підрозділи зв'язків зі ЗМІ – по суті, будь-які одиниці, що беруть участь в операції, які досягають і спілкуються з ширшою аудиторією, що має вирішальне значення для успіху місії. У випадку операції НАТО в Лівії стратегічну комунікації першої були спрямовані на лівійське населення, яке можна приблизно розділити на дві окремі групи: з одного боку, цивільне населення; з іншого – члени сил режиму. Цивільне населення з невеликою прихильністю ставилися до зусиль НАТО, тому уникнення жертв серед цивільного населення було не лише моральним, а й стратегічним імперативом, оскільки цивільна підтримка, безумовно, зменшилася б із збільшенням кількості жертв. Листівки, розкинуті Альянсом, попереджали цивільних осіб за кілька годин до авіаударів, також НАТО розкидало листівки з інформацією про гарячу лінію, куди лівійці могли звернутися і передати інформацію.

Однак є інший погляд на цю операцію, його прихильники стверджують, що НАТО зіткнулося з певними труднощами[112, с. 6]. По-перше, операція виявила деякі недоліки в командній структурі НАТО, яка перебувала на стадії реформування, коли вибухнув конфлікт. Командування об'єднаних сил у Неаполі (JFC-Неаполь), яке відповідало за операцію, не було належним чином оснащено для кризи такого масштабу, але зуміло імпровізувати.

По-друге, Альянс приділяв дуже мало уваги культурному простору Лівії. У них не було культурних радників у штаті OUP — нікого з Лівії чи будь-якої іншої арабської країни. Також не було нікого, хто б був знайомий з місцевими умовами. Імпровізована порада, на яку спирався OUP, виявилася невдалою; як визнали офіцери, які брали участь у кампанії, ніхто не передбачив кілька поворотів операції. Враховуючи те, що наземний

компонент мав вирішальне значення для успіху місії, культурні поради зробили б важливий внесок у загальне розуміння ситуації в Лівії в ході операції.

По-третє, існував певний розрив між правовим і політичним вирішенням кризи. Як було чітко зазначено в правових інтерпретаціях резолюції РБ ООН 1973, операція не мала на меті повалення режиму Каддафі, не кажучи вже про його вбивство. Його єдиною метою був захист цивільних осіб у ситуації внутрішнього конфлікту, і тому він відповідав нормі «Відповідальність захищати»; однак, на тлі міжнародного політичного тиску, нейтралітет Альянсу та його порядок денний швидко стали предметом обговорення.

І останнє, але не менш важливе: наслідки операції НАТО в Лівії взагалі не планувалися, оскільки Лівійська Національна перехідна рада рішуче відхилила будь-який військовий персонал на місцях, навіть спостерігачів ООН. Оскільки сили безпеки режиму фактично розвалилися, безпека Лівії опинилася в руках численних збройних формувань, які продовжували розмножуватися після завершення конфлікту.

Місії в Сомалі, як і Афганістан і Лівія входили до операцій НАТО поза межами Європи, які Альянс розгортає згідно до концепції прийнятої на Вашингтонському саміті «НАТО за межами Європи». Піратство біля узбережжя Сомалі було гострою проблемою протягом багатьох років і різко зросла в 2008 році, коли 111 із 293 атак у всьому світі були здійснені у водах біля Сомалі. 42 з цих 111 атак були успішними, а 815 членів екіпажу були взяті в заручники. Таким чином, узбережжя Сомалі стало найгіршим піратським районом у світі.

Вражаючі сцени включали захоплення саудівського супертанкера «Сіріус Стар» і українського збройового судна «MV Faina». Обидва кораблі були звільнені лише після сплати викупу в 3 мільйони доларів США, як повідомляється, поклавши край кількатижневому протистоянню. Зухвалість піратських дій привернула велику увагу міжнародної спільноти до

величезного прибережного регіону та спонукала до безпрецедентних заходів проти піратства.

Перша короткострокова операція («Операція AlliedProvider») була проведена в період з жовтня по грудень 2008 року, коли військові кораблі НАТО супроводжували судна Всесвітньої продовольчої програми ООН. Операція повинна була мати тимчасовий характер. Європейський Союз заявив про готовність організувати морську операцію для заміни сил і у 2008 році ці обов'язки були передані ЄС. Незабаром з'ясувалося, що ЄС знадобилося більше часу, щоб стати функціонально працювати. У березні 2009 року влада НАТО вирішила розгорнути нові та довгострокові військово-морські сили та розпочала операцію «Allied Protector» під керівництвом своєї Постійної морської групи 1 із залученням кораблів Канади, Німеччини, Нідерландів, Португалії, Іспанії та Сполучених Штатів Америки. Америка. У серпні 2009 року НАТО розпочала третю операцію з боротьби з піратством («Операція «Океанський щит»).

Після згортання Міжнародних сили сприяння безпеці в Афганістані, та анексії Криму Росією Альянс значною мірою повернулася до регіональної оборони і стримування. На саміті НАТО в Уельсі у вересні 2014 року було запропоновано низку заходів, які може вжити Альянс для гарантування безпеки (посилення ротаційної присутності на території країн-членів Альянсу, що зазнають загрози) і адаптації до нових викликів. Реалізація заходів гарантії з боку НАТО зміцнила протиповітряну оборону в країнах Балтії шляхом посилення повітряного патрулювання та посиленних тренувань наземного базування військ ППО. Розвитку протиповітряної оборони було надано пріоритет у країнах Балтії, і було досягнуто певних удосконалень засобів протиповітряної оборони наземного базування.

Два роки по тому, на Варшавському саміті в липні 2016 року, НАТО створила Посилену передову присутність (багатонаціональні батальйонні контингенти) в трьох країнах Балтії та Польщі, а також більш гнучкий формат Спеціальної передової присутності в Чорноморському регіоні.

У червні на Мадридському саміті держави-члени НАТО ухвалили нову стратегічну концепцію, яка є відповіддю організації на нові виклики і загрози, які стосуються Росії та Китаю. У новій концепції Альянс визначив три основні цілі, які потрібно досягти - стримування й захист, запобігання кризам і врегулювання кризових ситуацій, а також спільну безпеку. Крім того, НАТО наголосило на важливості підвищення індивідуальної та колективної стійкості та технологічної майстерності. [37]

Нові цілі НАТО значно посилять його оборонну та стримувальну позицію та буде притримуватися 360-грудусного підходу про який вказувала на Варшавському саміті у 2016 році. Варто зазначити, що це був відхід від стратегії прийнятої на саміті у Вашингтоні, адже у новій концепції НАТО вирішує зосередитися на євроатлантичній безпеці, нащо вплинула як війна в Україні, так і невдачі поза межами Європи (Афганістан, Лівія).

Висновки до 3-го розділу

Таким чином, щодо діяльності НАТО у підтримці миру та безпеки в світі, можна зробити висновок, що 1991 рік став переломним для НАТО, так як була прийнята нова Стратегічна концепція Альянсу, яка відкидала ідеологічну ворожнечу до Заходу країн Центральної та Східної Європи та описувала можливі ризики з якими вони можуть зіткнутися. На прикладі миротворчих операцій у Боснії та Герцеговині ми можемо простежити еволюцію від класичної миротворчості до примусу до миру про що свідчить створення Сил втілення (ІФОР). Крім того, еволюції зазнали також і відносини між НАТО та ООН. Так під час операції UNPROFOR умови співпраці між ООН і НАТО визначалися лише поступово. Не було чіткого плану дій і тому зважаючи на перебіг конфлікту обидві організації були змушені розвивати робочі відносини на місцях, враховуючи присутність миротворців ООН на місцях.

Далі еволюцію в концепції НАТО ми можемо простежити в операції в Афганістані. Так у 2008 році відбувся Бухарестський саміт на якому було прийнято Комплексний стратегічний військово-політичний план, який

будувався на трьох напрямках діяльності (безпека, розвиток, управління). Крім того, у той же час Альянс прийняв План дій комплексного підходу, щоб трансформувати свою військову сферу та адаптувати її до таких театрів, як в Афганістані. У квітні 2009 року альянс офіційно схвалив стратегію нарощування під керівництвом США на саміті в Страсбурзі, крім того, на даному саміті НАТО погодилося на ескалацію військ в Афганістані, і це в свою чергу дало можливість залучати військові та цивільні ресурси для державного будівництва в Афганістані. І ще одним важливим самітом під час операції в Афганістані був Лісабонський саміт, на якому визначалася точна дата виведення військ та перехід на самоврядування Афганістану.

Місія НАТО в Афганістані має важливе значення, оскільки вона може бути прикладом для подібних місій і в майбутньому. Попередні місії НАТО були класифіковані як такі, що належать до сфери "запобігання кризам" та "врегулювання конфліктів". Місія в Афганістані розпочалася як така, але вона трансформувалася в місію "бойових операцій" з акцентом на "боротьбу з повстанцями". Виходячи з її початкових результатів, критика на адресу НАТО була гучною. Операції НАТО в Афганістані виявилася проблематичною для першої, адже Альянс взяв на себе роль не тільки як стабілізатора конфлікту, а безпосередню роль у розбудові держави, що породжувало багато конфліктів та розбіжностей всередині організації, так як не було узгодженої стратегії. Більше того, Афганістан показав, що розвиток повинен покладатися на місцеву силу та що сильні культурні структури відмовляються від державного будівництва, нав'язаного ззовні. Афганістан продемонстрував обмеженість соціальної сфери діяльності альянсу.

Щодо операції в Лівії, то тут слід зазначити, що інтервенція НАТО в Лівії була надзвичайно суперечливою через неспроможність визначити її справжні цілі. Хоча втручання було здійснене під гаслом "Відповідальність за захист", з дій Альянсу випливає, що пріоритетом для НАТО була зміна режиму - хоча це не заперечує той факт, що НАТО не змогла захистити

лівійське населення в повному обсязі. Альянсу вдалося досягти своїх цілей проте така їх зміна ставить під сумнів легітимність інтервенції і самої НАТО.

4 РОЗДІЛ. ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО АГРЕСІЇ РОСІЇ В УКРАЇНІ

4.1. Реакція міжнародних організацій на окупацію Російською Федерацією Криму, Донецької та Луганської областей

Ситуація в Україні почала викликати занепокоєння у міжнародній спільноті з січня 2014 року після анексії Криму Росією. У 2013 році протести в столиці України, Києві, проти рішення президента України Віктора Януковича відхилити угоду про більшу економічну інтеграцію з Європейським Союзом (ЄС), зустріли жорстоким розгоном силами державної безпеки. Протести розширилися, що призвело до ескалації конфлікту, і президент Янукович втік з країни в лютому 2014 року.

Через місяць, у березні 2014 року, російські війська взяли під контроль український регіон Крим. Президент держави-агресора заявив про необхідність захисту прав російських громадян і російськомовних громадян у Криму та на південному сході України. Потім держава-агресор провела нелегітимний сфальсифікований псевдореферендум про статус Криму [16, с. 20] із заздалегідь сформованими результатами та завищеною явкою. Криза посилила етнічні розбіжності, і через два місяці проросійські сепаратисти в Донецькій і Луганській областях на сході України провели власні псевдореферендуми про незалежність.

У регіонах швидко спалахнув збройний конфлікт між проросійськими силами та українськими військовими. Росія заперечувала військову участь, але як Україна, так і Організація Північноатлантичного договору (НАТО) повідомили про накопичення російських військ і військової техніки поблизу Донецька та російські транскордонні обстріли одразу після анексії Криму. Конфлікт зайшов у активний глухий кут із регулярними обстрілами та зіткненнями, що відбуваються на лініях фронту, що розділяють контрольовані Росією та Україною східні прикордонні регіони.

Починаючи з лютого 2015 року, Франція, Німеччина, Росія та Україна намагалися розпочати переговори про припинення насильства за допомогою Мінських угод. Рамкова угода включала положення про припинення вогню,

відведення важкого озброєння та повний контроль українського уряду в зоні конфлікту. Однак спроби досягти дипломатичного врегулювання та прийняттого рішення виявилися здебільшого безуспішними.

Розглядаючи реакцію ООН на події в Україні можна сказати, що різні аспекти ситуації в Україні неодноразово відстежувалися та розглядалися Радою Безпеки ООН з 1 березня 2014 за запитами як України, так і Російської Федерації. Рада безпеки ООН розглянула питання Криму, загальної ситуації та дотримання прав людини в Україні, діяльність повстанців на південному сході України та авіакатастрофи.

Розглядаючи якісь конкретні практичні дії Ради Безпеки ООН варто зазначити, що вона була досить обережною, що є пов'язано з участю Росії в конфлікті, та застосуванням нею права вето під час голосування, Рада Безпеки ООН прийняла лише одну резолюцію щодо ситуації в Україні (резолюція 2166 [2014] від 21.07.2014)[86], присвячену збиттю рейсу МН17 авіакомпанії Malaysian Airlines. Рада наголосила на необхідності повного та ретельного міжнародного розслідування катастрофи (преамбула, п. 3) і зажадала забезпечити умови, необхідні для цього розслідування (п. 6-7).

Насправді Рада Безпеки ООН лише забезпечила форум для обговорення. Підсумовуючи позиції держав на засіданнях Ради, слід зазначити, що три її постійні члени (США, Велика Британія та Франція), а також Литва робили основний акцент на звинуваченні Росії у кожному негативному подіях у ході конфлікту. Китай і більшість непостійних членів закликали, в першу чергу, до мирного (політичного) врегулювання кризи і запропонували створити механізми для мирного врегулювання міжнародних суперечок. Проте більшість із цих держав не визнали законність результатів кримського референдуму, звинуватили діяльність НЗФ чи збиття військового гелікоптера і визнала необхідність притягнути винних до відповідальності (Нігерія на 7205-му засіданні). На необхідності неупередженості, нейтралітету та об'єктивності Китай наголошував на всіх засіданнях Ради безпеки ООН.

Рада безпеки ООН також не намагалася встановити, чи можна кваліфікувати ситуацію в Криму чи будь-яку іншу частину конфлікту як суперечку між Росією та Україною. Якби факти такого спору були встановлені, Росія мала б утриматися в процесі голосування відповідно до ст. 27(3) Статуту ООН[12] “Рішення Ради Безпеки з усіх інших питань вважаються прийнятими, якщо за них подано голоси дев’яти членів Ради, включаючи голоси, які збігаються, всіх постійних членів Ради. Причому сторона, що бере участь у конфлікті, повинна утриматися від голосування при ухваленні рішення на підставі Розділу VI та на підставі пункту 3 статті 52.”. Таким чином, Рада Безпеки ООН може рекомендувати використовувати конкретні види врегулювання суперечок або створити принаймні місію ООН зі встановлення фактів. Бездіяльність Ради Безпеки в цій ситуації видається тим більш дивною, що значна кількість членів Ради запропонувала використовувати дипломатичні засоби (Велика Британія, Китай, Йорданія, Нігерія, Аргентина, Нігерія, Люксембург) та запропонували певні механізми врегулювання суперечок (посередництво – Чад, Нігерія. Однак були і ті держави, закликали Раду Безпеки ООН діяти (наприклад, Люксембург, Руанда). Як правильно зазначив представник Руанди пан Гасана на 7167-му засіданні 2.5.2014: «Найбільші засудження [...] не вирішать українського конфлікту»[20, с. 14].

Ситуація в Україні також була в центрі уваги генсека ООН. Зокрема, він засудив діяльність незаконних збройних формувань у Луганську та Донецьку, насильство, захоплення групи військових спостерігачів ОБСЄ та збиття українського військового літака. Він також привітав продовження періоду припинення вогню, зусилля щодо деескалації конфлікту або його запобігання, Женевські переговори; висловив стурбованість насильством у Києві та ситуацією в Криму та на південному сході України. Однак ці заяви є політичними. Вони не дають правової оцінки чи кваліфікації та не пропонують конкретних шляхів вирішення конфлікту, незважаючи на те, що Генеральний секретар ООН неодноразово брав участь у добрих послугах чи

посередництві. Жодної пропозиції такого типу не було зроблено. Деякі кроки були зроблені й іншими органами ООН. Зокрема, Верховний комісар ООН з прав людини проголосила необхідність поважати верховенство права, закликала всі сторони дотримуватись прав людини та припинити насильство; засудив військові угруповання в ДНР і ЛНР за порушення прав людини та загрози мирному населенню. Створена у квітні 2014 року Моніторингова місія ООН з прав людини спостерігає за ситуацією в Україні та звітує щомісячно.

Загалом ООН обмежилася моніторингом ситуації та наданням майданчика для дискусії, не даючи жодної правової оцінки законності та не вживаючи жодних кроків для врегулювання конфлікту.

Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) відіграла важливу роль у спостереженні та спробах врегулювати різні аспекти конфлікту. ОБСЄ призначила спеціального представника в Україні [9], який неодноразово відвідував Україну. До його зусиль ми можемо віднести: проведення двосторонніх переговорів із залученими сторонами, створення програми національного діалогу, місії військових спостерігачів, місії з оцінки прав людини у співпраці з Верховним комісаром ОБСЄ на національних меншин, місії спостереження за президентськими виборами (20.3.-26.05.2014), Спеціальна моніторингова місія в Україні [71] (рішення Постійної ради ОБСЄ № 1117 від 21.3.2014).

ОБСЄ було організовано військові перевірочні візити в рамках Віденського документа 2011[121] (5.-12.3.2014). Посадові особи ОБСЄ, включаючи Верховного комісара у справах національних меншин, представника з питань свободи ЗМІ та координатора проектів ОБСЄ, відвідали/перебували в Україні. Генеральний секретар ОБСЄ Л. Заньєр відвідував як і Україну так і Росію для обговорення ситуації та запропонував допомогу ОБСЄ у підтримці відкритого діалогу для деескалації конфлікту. Ще одним зусиллям організації було заклик сторін до консультацій і

співпраці щодо військової діяльності відповідно до Віденського документа 2011 (квітень 2014).

ОБСЄ разом з Росією та Україною входить до Тристоронньої контактної групи по Україні. Зазначимо, що питання врегулювання конфлікту в Україні було включено до порядку денного щорічної Конференції ОБСЄ з огляду безпеки, яка відбулася 24.06.2014[97]. Ця конференція стала платформою для налагодження діалогу між сторонами. 18.07.2014 Постійна рада ОБСЄ прийняла Декларацію щодо трагічної катастрофи рейсу МН17 Малайзійських авіаліній в Україні, в якій закликала розслідувати причини катастрофи. (пункт 4) та закликав сторони до перемир'я та припинення вогню на сході України (пункт 1).

Незважаючи на те, що ОБСЄ не мали офіційного мандату на зустрічі Нормандської четвірки, Мінська угода від 5.09.2014 [81] покладали на організацію завдання моніторингу режиму припинення вогню та російсько-українського кордону, про що зазначалося у другому та четвертому пунктах протоколу. Відтоді Місія спостерігачів ОБСЄ на російських пунктах пропуску Гуково та Донецьк надає щотижневу інформацію про переміщення людей, транспортних засобів та зброї з обох боків кордону.

Однак ОБСЄ зустрілася з деякими проблемами у роботі, основною є відсутність повного доступу до моніторингу всієї зони конфлікту, незважаючи на її мандат і чітке завдання.

Відповідь Ради Європи на російське вторгнення в Україну несла в собі порівняно з ОБСЄ вужчий підхід. Асамблея засудила анексію Росією Криму, військову окупацію нею території України та «незаконний так званий референдум» Москви на півострові. 23.01.2014 вона ухвалила резолюцію, в якій відзначила проблеми з дотриманням демократичних стандартів і прав людини в Україні та запровадила санкції проти низки українських посадовців. Асамблея Ради підтримала резолюцію про позбавлення права голосу делегації Росії з 18 членів. Термін дії даної заборони був встановлений до кінця 2014 року. Асамблея також позбавила Росії права

брати участь у місіях зі спостереження за виборами та виключила її з найпрестижніших комітетів. [58]. Крім того, асамблея заявила, що Росію можуть додатково покарати анулюванням повноважень, якщо вона не скасує анексію Криму та не деескалацію гарячкової ситуації в Україні. Однак асамблея вирішила не вдаватися до радикальних дій і делегати погодилися, що «політичний діалог» з Росією є найкращим способом пошуку компромісу.

Підхід Європейського Союзу (ЄС) дуже схожий на підхід Ради Європи. ЄС припинив переговори з Росією з візових питань і заявив про готовність призупинити участь Росії у Великій вісімці до остаточного врегулювання конфлікту в Україні (Заява глав держав і урядів від 6.3.2014). Крім того, під час зустрічі в Раді закордонних справ міністри ЄС рішуче засудили насильницькі події в Україні та організацію референдуму в східних областях. Рада вважає нелегітимним і незаконним будь-який референдум щодо єдності, суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України. Посилаючись на свою прихильність до територіальної цілісності України, ЄС заборонив імпорт до ЄС товарів з Криму та Севастополя без українських сертифікатів[110] (Висновки Європейської Ради від 27.06.2014).

Європейський Союз запровадив санкції проти низки українських посадовців та організацій за розтрату державних коштів та порушення прав людини. Він також рекомендував державам, які не є членами Європейського Союзу, застосувати такі ж санкції. Варто зазначити, що ЄС запропонував Україні фінансову допомогу[42], створив групу підтримки України при Європейській комісії (9.4.2014) і підписав Угоду про асоціацію з Україною[13], яка містить, зокрема, положення про співробітництво у сфері безпеки (розділ III) та прав людини (ст. 14). Примітно, що ані Угода про асоціацію та співпраця в її рамках, ані фінансова допомога не обумовлені врегулюванням конфлікту чи дотриманням прав людини чи норм міжнародного гуманітарного права (Спільні висновки зустрічі високого рівня щодо України від 8.7.2014 р. пункт 4).

На відміну від Ради Європи, Європейський Союз зробив певні кроки для налагодження контактів між сторонами конфлікту. Він підтримував та фінансувала діяльність ОБСЄ у врегулюванні конфлікту та брала участь у Женевських переговорах між Росією та Україною 17.04.2014[55], результатом яких стало підписання Декларації про врегулювання конфлікту.

На ситуація в Україні неодноразово звертала увагу Організації Північноатлантичного договору (НАТО). Зокрема Альянс рішуче засудив дії Росії в Україні, закликав Росію виконувати свої міжнародні зобов'язання, розпочати переговори з Україною та обговорити це питання в рамках Ради НАТО-Росія (Заява Північноатлантичної ради від 2.3.2014 р.). Крім того, НАТО призупинила будь-яку цивільну та військову співпрацю з Росією в рамках Ради НАТО-Росія.

Генеральний секретар НАТО А. Ф. Расмуссен неодноразово робив заяви щодо українського конфлікту. Зокрема у своїй заяві від 21 березня 2014 року він зазначив, що військова агресія Росії в Україні є найсерйознішою кризою в Європі після падіння Берлінської стіни і бачення цілісної, вільної та мирної Європи поставлено під сумнів[18]. Крім того у своїх подальших заявах він засудив анексію Росією Криму, вхід російського конвою на територію України, заявивши, що це може лише посилити конфлікт, повідомив про вибори в Криму 14.9 .2014, висловила солідарність з Україною та засудила ескалацію військової агресії Росії проти України (Заява від 29.08.2014). Він також оголосив, що Росія зараз воює проти України, а російські війська та танки атакують Україну та закликав до негайного міжнародного розслідування збиття рейсу MH17 Malaysian Airlines.

Крім того, варто зазначити , що члени альянсу домовилися посилити політичну та військову співпрацю з урядом у Києві, яка включала у себе наступне надання військових інструкторів для допомоги в зусиллях України з військової модернізації та покращення оперативної сумісності збройних сил України та союзників шляхом навчань і спільних операцій. У червні 2014 року Генеральний секретар Расмуссен оголосив про створення кількох нових

трастових фондів НАТО для сприяння розвитку обороноздатності України[78], у тому числі у сферах матеріально-технічного забезпечення, командування та управління, кіберзахисту та допомоги звільненим військовим у адаптації до цивільного життя.

4.2. Роль міжнародного співтовариства на протидію агресії Російської Федерації після повномасштабної агресії

У ніч з 23 на 24 лютого 2022 року Росія почала військовий наступ в Україні. ООН вважає цей напад порушенням територіальної цілісності та суверенітету України. Це суперечить принципам Статуту ООН. Наступного дня після того, як російські війська здійснили вторгнення на територію України була скликана Рада Безпеки ООН,[11] де було підготовлене голосування за резолюцію, яка засуджує вторгнення та закликає Росію беззастережно вивести свої дії. Проект резолюції підтримали 11 членів Ради Безпеки, а Росія у свою чергу повела себе передбачувано і наклала вето на резолюцію. У цей же день Генеральний секретар ООН призначив Аміна Авада з Судану помічником Генерального секретаря, який виконуватиме обов'язки координатора ООН з питань кризи в Україні.

Війна в Україні підняла питання про спроможність ООН здійснювати свою функції та важливість проведення реформ всередині організації. Проблема вето була Ахіллесовою п'ятою для ООН, фактично розвіявши надії та очікування щодо використання Організації Об'єднаних Націй для підтримки справді колективної безпеки. Той чи інший із Р5 – США, Росія, Китай, Велика Британія та Франція – завжди гальмували ці зусилля в минулому. У той час як Франція та Велика Британія офіційно не використовували своє право вето з 1989 року, Росія та США продовжують його розгортати, а Китай, застосувавши його лише один раз під час холодної війни, використав його 13 разів з 1990 року. Як один із п'яти постійних членів Ради Безпеки (Р5), Росія має право вето на будь-яку резолюцію, що подається в ООН[38]. Хоча Статут ООН покладає на Раду Безпеки основну відповідальність за міжнародний мир і безпеку, будь-які дії вимагають

схвального голосування Р5. Негативний голос, по суті, є вето. Тому 26 квітня 2022 року Генеральна Асамблея ООН прийняла нову резолюцію, в якій закликала п'ять постійних членів Ради Безпеки виправдати[44] застосування права вето. Це означає, що Генеральна Асамблея автоматично переглядатиме будь-яке використання права вето будь-яким із Р5. Протягом десяти днів після накладення вето державі-п'ятірці «запрошують» обґрунтувати своє застосування вето перед Генеральною Асамблеєю.

12 жовтня Генеральна Асамблея ООН значною більшістю голосів прийняла резолюцію, в якій закликала країни не визнавати чотири регіони України, на які претендує Росія після так званих референдумів, проведених у вересні, і вимагала від Москви змінити курс на свій «спроба незаконної анексії». Генеральна Асамблея ООН 143-ма голосами за та 5 проти проголосувала за резолюцію, яка засуджує і відкидає спробу Росії анексувати українську територію, що стала найсильнішим проявом підтримки України з часу вторгнення Москви 24 лютого. Тридцять п'ять країн утрималися, але ці голоси не зараховуються до більшості у дві третини голосів, необхідних для ухвалення резолюції. Разом з Росією голосували Білорусь, Північна Корея, Сирія та Нікарагуа.

Що стосується діяльності Ради з прав людини ООН, то тут варто зазначити, що вона прийняла резолюцію, в якій закликає до «швидкого та перевіреного» виведення російських військ і підтримуваних Росією збройних формувань з усієї території України, а 5 березня ухвалила терміново створити незалежну міжнародну комісію з розслідування агресії Росії проти України. А вже 30 березня ООН призначила трьох експертів з прав людини для розслідування можливих порушень міжнародного права, скоєних під час конфлікту в Україні.

Важливим кроком було ухвалення резолюції 7 квітня Генеральною Асамблеєю ООН про виключення Росії з Ради з прав людини[61]. За резолюцію проголосувало дві третини тих, хто проголосував, за вирахуванням тих, хто утримався, у 193 членах Асамблеї: 93 країни

проголосували за та 24 проти. Під час своєї промови посол України наголосив, що Кислиця зазначив, що 7 квітня вшановується пам'ять жертв геноциду в Руанді, і сказав, що ці масові вбивства відбулися значною мірою через відсутність міжнародних дій та нездатність Організації Об'єднаних Націй відреагувати на попередження з місць.

"У цей день скорботи та власної трагедії тисяч українців, вбитих російськими окупантами, Україна стоїть разом з Руандою і закликає підтвердити нашу обіцянку ніколи не забути і ніколи не допустити повторення геноциду, який став результатом байдужості міжнародної спільноти[61]", - заявив український посол.

Варто зазначити, що це був другий випадок, коли Генеральна Асамблея призупинила повноваження члена Ради з прав людини. Вперше це сталося у березні 2011 року, коли в Лівії відбувалися жорстокі репресії з боку тодішнього диктатора Муаммара Каддафі, який намагався придушити протести "Арабської весни". Він був усунутий від влади і згодом убитий. Членство Лівії було відновлено через вісім місяців після його призупинення, після встановлення нового уряду. Рада з прав людини має повноваження створювати слідчі комісії, місії зі встановлення фактів і проводити розслідування порушень прав людини і зробила це в багатьох країнах, включаючи Сирію, М'янму і Північну Корею.

Деякі країни, які або проголосували проти призупинення членства Росії, або утрималися, заявили, що вважають цей крок передчасним і таким, що упереджує результати роботи комісії з розслідування. Китай, який утримувався під час попередніх голосувань в Асамблеї, засуджуючи російське вторгнення і гуманітарні наслідки війни, в 7 квітня став на бік Москви і проголосував проти резолюції. Аргументуючи це тим, що такий поспішний крок може посилити розкол між державами-членами і призвести до протиріч. Варто зазначити, що деякі країни, які голосно засуджували війну, не були готові до призупинення членства Росії в Раді з прав людини, як, наприклад, Мексика, яка утрималася. "Так, є комісія з розслідування. Ми

хочемо побачити результат цієї комісії, але чи повинні ми сидіти і продовжувати спостерігати за різаниною, спостерігати, як жах Бучі повторюється знову і знову, поки Росія засідає в Раді з прав людини?" сказала Томас Грінфілд в інтерв'ю "Голосу Америки".

З моменту свого створення у 2006 році Рада з прав людини часто піддавалася критиці через жахливі порушення прав людини деякими її членами. Наразі до її складу входять Китай, Венесуела, Пакистан та Еритрея. Раду також критикували за її зосередженість на Ізраїлі. У 2018 році адміністрація Трампа покинула орган, назвавши його "вигрібною ямою політичної упередженості". Адміністрація Байдена повернулася в минулому році. Блінкен сказав тоді, що коли рада працює добре, вона привертає увагу до країн з найгіршими показниками в галузі прав людини.

Аналізуючи дії країн, членів Ради з прав людини варто зазначити, що вони ставлять свої інтереси понад усе, небажаючи брати до уваги всі злочини, які вчинила російська армія на території України. Це все підриває авторитет Ради з прав людини і ставить під питання її важливість існування. Так як вона не може запобігти жахливим порушенням, які вчиняють її члени.

Щодо діяльності НАТО[69], то тут варто зазначити що альянс допомагає координувати запити України на допомогу і підтримує членів Альянсу в наданні гуманітарної та нелетальної допомоги. У більш широкому сенсі, гарантія безпеки НАТО за статтею 5[10] та її непохитна обіцянка колективної оборони надає членам Альянсу впевненість у тому, що вони можуть надсилати зброю в Україну без шкоди для власної безпеки. Крім того, добре налагоджена структура спільних стандартів і взаємо сумісних систем Альянсу дозволяє членам Альянсу надавати обладнання з упевненістю в тому, що матеріальні засоби, передані Україні, можуть бути замінені сумісним обладнанням з інших країн-членів Альянсу. Крім того, члени Альянсу надають Україні військову, фінансову та гуманітарну допомогу цивільному населенню і приймають мільйони українських біженців.

Що стосується закриття неба над Україною[60], то члени альянсу виступили проти такого рішення, аргументуючи це тим, що це, ймовірно, спровокує загальноєвропейський конфлікт із державою, яка має ядерну зброю. Вони аргументували це тим, що заборонена для польотів зона над Україною означала б, що збройні сили, зокрема сили НАТО, повинні вступати в безпосередню боротьбу з будь-якими російськими літаками, поміченими в цьому небі, і стріляти по них, якщо це необхідно.

Викладаючи способи встановлення забороненої для польотів зони, пан Уоллес додав, що це вимагатиме посилення з боку літаків НАТО, що неминуче призведе до необхідності збивати російські літаки під час активних бойових дій. Він також повторив попередження багатьох західних політиків і військових експертів про те, що заборонена для польотів зона загрожує значною ескалацією конфлікту.

Щодо діяльності Європейського Союзу[62], то тут варто зазначити, що ЄС запровадив широкий спектр політичних заходів у відповідь на війну Росії проти України у 2022 році. ЄС запровадив кілька пакетів санкцій спрямованих на те, щоб послабити здатність Росії фінансувати війну проти України, стягнути збитки для російських еліт і зменшити економічну базу Росії. Запровадження санкцій вимагає однакості членів ЄС. Незважаючи на значні торговельні та інвестиційні зв'язки ЄС з Росією, більшість санкцій ЄС було узгоджено швидко.

Варто зазначити, що ЄС зіштовхується з певною десинхронізацією всередині організації щодо прийняття рішень[115], так як деякі держави зазначають, що не хочуть бути втягнутими у війну, що грає на руку агресора. Крім того, важливе місце відіграє європейська залежність від російського імпорту енергоносіїв ускладнила орієнтацію на такий імпорт, і ЄС не санкціонував імпорт російського газу. Варто зазначити, що ЄС пообіцяв зменшити свою енергетичну залежність від Росії, включаючи скорочення попиту на російський газ на дві третини до кінця 2022 року. Водночас ЄС стурбований зменшенням потоків російського газу до Європи та подальшими

відключеннями. ЄС прийняв план нормування газу на випадок дефіциту поставок, хоча критики відзначають, що він містить численні винятки та ставлять під сумнів його ефективність

Щодо військової допомоги Україні від ЄС, варто зазначити, що від 24 лютого до жовтня 2022 року було запроваджено 6 пакетів військової допомоги Україні, через Європейський фонд миру як для летальної, так і нелетальної зброї. Загальна сума витрат досягла 3,1 мільярдів євро станом на жовтень 2022 року[17].

Станом на кінець липня 2022 року близько 7 мільйонів осіб були внутрішньо переміщеними особами в межах України, а понад 7,3 мільйонів втекли з України. Механізм тимчасового захисту надає громадянам України та іншим законним резидентам України негайне право на проживання та доступ до пільг на всій території ЄС, дану директиву союз продовжив до березня 2024 року. У період з лютого по червень 2022 року ЄС мобілізував 4,1 млрд євро допомоги Україні, в тому числі макрофінансова, гуманітарна та екстрена допомога, а також надання екстреної допомоги в натуральній формі.

ЄС засудив російську дезінформаційну кампанію проти України [109]та призупинив мовлення п'яти російських державних ЗМІ, включаючи Russia Today (RT) і Sputnik, на всіх типах платформ (кабель, супутник, веб-сайти, програми). Через свій проект EUvsDisinfo ЄС також бореться з дезінформацією, спрямованою проти України.

Висновки до 4-го розділу

Таким чином, можна зробити висновок, що з одного боку міжнародні організації підтримують Україну, однак з іншої сторони держави-члени ставлять свої інтереси понад усе, не беручи до уваги всі звірства, які чинить держава-терорист в Україні. Здебільшого від початку агресії Російської Федерації міжнародні організації обмежувалися засудженням дій держави-агресора, закликами до миру, накладанням санкцій. Війна в Україні показала, що міжнародні організації такі як ООН, потребують реформування задля виконання функцій, які на них покладені. Справедливо зазначити, що

вторгнення Росії в Україну стимулювало дії ООН для вирішення проблеми права вето та примари інерції Ради Безпеки перед обличчям нагальних криз. Десинхронізація під час прийняття рішень в міжнародних організаціях пояснюється залежністю від енергоносіїв Росії та власними вигодами.

Однак, варто зазначити і про важливі прийняті рішення міжнародним співтовариством для України. Зокрема, прийняття резолюції Генеральною Асамблеєю ООН про виключення Росії з Ради з прав людини, прийняття резолюції Генеральною Асамблеєю ООН про виправдання застосування права вето протягом 10 днів, а також резолюція ГА ООН від 12 жовтня, яка є найбільшим актом підтримки України від 24 лютого.

ВИСНОВКИ

1. Проблематика ролі міжнародних організацій у підтримці міжнародного миру та безпеки досліджувалася різними світовими науковими центрами, зокрема Норвезьким інститутом міжнародних відносин, центром науки та міжнародних відносин Бедфера Гарвардської школи імені Кеннеді, українським незалежним аналітичним центром ADASTRA. Дослідженням ролі міжнародних організацій займалися здебільшого зарубіжні вчені, професор Колумбійського університету та Єльської школи Рой С. Лі, професор Стокгольмського університету Ове Брінг та ін. Серед українських вчених варто виділити А. В. Войціховського, Я. Жуковської. Чільне місце у нашій роботі зайняли статті із збірника “Історико-політичні проблеми сучасного світу” Чернівецького національного університету, а саме статті Барбари Маранкової, Анни Ямчук.

У дослідженню задіяна багата джерельна база, зокрема резолюції РБ ООН, міждержавні угоди, декларації, матеріали розміщені на інформаційних порталах та періодичних виданнях. Наявна джерельна база дослідження створює можливості для повноцінного розкриття предмету дослідження, вирішення поставлених завдань та досягнення поставленої мети.

Аналіз стану наукової розробки та джерельної бази кваліфікаційної роботи дають підстави стверджувати, що проблематика ролі міжнародних організацій у забезпеченні міжнародного миру та безпеки залишається актуальною проблемою історичної та політологічної науки та є предметом досліджень фахівців у сфері міжнародних відносин, істориків, політологів.

2. Миротворча діяльність ООН зазнала значних змін від моменту її заснування до сучасного етапу. Своєю миротворчу діяльність організація розпочала з розміщення військових як неупереджених спостерігачів. Зокрема під час першої миротворчої місії ООН, де організація розмістила неозброєних військових спостерігачів для спостереження за дотриманням вогню. Схожою до цієї була миротворча операція в Індії та Пакистані, де також були задіяні неозброєні військові спостерігачі для нагляду за

дотриманням режиму припинення вогню та розвитком подій. З часом миротворчі місії ООН зазнавали трансформацій і згодом у операціях вже були задіяні легко озброєні військові (під час Суецької кризи легко озброєні військові нейтральних держав-членів спостерігали за виведенням військ збройних сил Франції, Ізраїлю та Великобританії з території Єгипту). Використання сильних мандатів та примус до миру є ще одним видом трансформації ООН (операція в Сомалі).

З еволюцією миротворчих операцій зазнавали трансформацій і концепції організації. У 1956 році тодішній генеральний секретар ООН Даг Хаммаршельд сформулював п'ять основних принципів миротворчості та створив міжнародні надзвичайні збройні сили, які повинні формуватися з військових тимчасових держав-членів, таким чином, даючи можливість вирішити проблему накладання права вето постійними державами-членами, якщо у конфлікті вони виступають зацікавленими сторонами. Наступною фазою трансформації миротворчості ООН відбулася у 1992 році та прийняттям документу "Порядок денний для миру", який відходив від "класичних" принципів миротворчості сформованих Дагом Хаммершельдом. Зокрема у документі сформованому Бутросом Галі дозволялося розгорнути миротворчі сили без згоди держави у якій відбувається конфлікт, тепер організація може застосовувати військову силу, коли мирні шляхи вирішення проблеми не увінчалися успіхом, а не лише для самооборони. Однак у 1995 році вийшло доповнення до "Порядку денного для миру" у якому наголошувалося на важливості дотриманні трьох основних принципів миротворчості та її важливість для успішності операції.

У 2000 році генеральний секретар Кофі Аннан сформував групу високого рівня на чолі з Лахдаром Брахімі, який підготував доповідь, де містилися рекомендації для успішного проведення миротворчих операцій (чіткий мандат, згода сторін, наявність ресурсів, співробітництво з регіональними організаціями, гуманітарний характер операцій з підтримання миру).

Не менш важливими документами у яких простежується еволюція миротворчості ООН є “Загальна доктрина”, стратегія реформування операцій з підтримки миру, підсумковий документ Всесвітнього саміту 2005 року, ініціатива “Нові горизонти”. Варто зазначити, що механізм ООН з підтримання миру зазнає змін на сучасному етапі, однак все ще організація має нагальні проблеми, які потребують реформування.

Основними недоліками, які були на заваді успішного проведення миротворчих операцій можна віднести:

- відсутність чіткого мандату;
- брак необхідних ресурсів для операції ще до початку розгортання місії;
- відсутність підтримки населення та довіри до місії;
- відсутність “стратегії виходу” з місії, яка не досягла поставлених цілей або не відіграє суттєвої ролі для врегулювання конфлікту.

3. У 1991 році НАТО прийняла нову Стратегічну концепцію, яка була відповідь на зміни, які зазнав світ після завершення Холодної війни та розпуску Варшавського договору. Зокрема Альянс зобов’язався запобігти ризикам, які становлять конфлікти у Східній та Центральній Європі, так як вони несуть у собі загрозу для членів-альянсу у вигляді розповсюдженні зброї масового знищення, порушення життєво важливих ресурсів, тероризму.

А вже у 1992 році НАТО розгорнув свою першу миротворчу операцію в Боснії та Герцеговині. З розвитком миротворчих операцій відбувався розвиток і у відносинах НАТО з ООН, якщо спочатку НАТО діяв під егідою ООН та виконував завдання покладені на нього Радою Безпеки ООН, то згодом відносини між двома організаціями зазнали певних трансформацій. Створення багатонаціональних миротворчих сил (ІФОР) посприяли цим трансформаціям, адже згідно мандату ІФОР НАТО здійснювало політичне керівництво операцією, а роль ООН у свою чергу була зменшена. У боснійській війні НАТО показало себе як ефективну організацію, яка здатна

виконувати покладені на неї завдання та приймати рішення, має необхідні фінансові, людські та військові ресурси.

Однак щодо операції НАТО в Косово думки про успішність Альянсу розділилися. Критики стверджували, що авіаудари тільки погіршили ситуацію та спричинили багато людських жертв та матеріальних збитків, а прихильники вважають, що тільки за допомогою авіаударів вдалося б стабілізувати ситуацію та їх здійснення принесло менше жертв ніж могло б бути у супротивному випадку.

Важливою віхою розвитку НАТО був Вашингтонський саміт (1999 р.), на якому було прийнято рішення розширити межі діяльності НАТО та створити новий НАТО, який буде діяти за межами Європи, щоб вберегти світ від розповсюдження зброї масового знищення та розповсюдження тероризму. Під час місії в Афганістані НАТО випробувало свій потенціал у діях поза межами Європи. Під час місії організація зіткнулася з такими проблемами як відсутність узгодженої стратегії, так як НАТО одночасно мало інтервенційну роль та державотворчу роль, брак ресурсів.

Варто зазначити, що місія в Косово стало відправною точкою для зростання амбіцій НАТО в галузі врегулювання криз, які досягли свого апогею приблизно через десять років, а потім пішли на спад. Тоді, в Афганістані, НАТО глибоко заплуталася в принципах колективної безпеки, з якими не змогла впоратись. Після МССБ НАТО намагалася зменшити свої амбіції щодо врегулювання криз до прийнятних рівнів. Умовно кажучи, вона змістила свої пріоритети з принципових утручань, спрямованих на просування демократії або подібних цінностей, таких як безпека людини і розвиток, на більш прагматичні і часто зумовлені попитом можливості для менш масштабних і більш практичних стабілізаційних зусиль.

Схожою суперечливою операцією до Косово виступила місія НАТО в Лівії. Незважаючи на успішне втручання НАТО в Лівію, організація повинна посилити свою базову інфраструктуру, якщо вона сподівається збільшити свою роль у глобальній безпеці. Інтегрована структура командування НАТО

та спільне фінансування об'єднують альянс, але в його загальних можливостях залишаються серйозні прогалини. Наприклад, у структурі командування альянс не спромігся виділити необхідні ресурси для розвитку ключових навичок, у тому числі здатності знаходити та вражати типи мобільних цілей, поширених у сучасних операціях, планувати спільні операції паралельно зі швидким прийняттям політичних рішень, підтримувати процес визначення цілі юридичними консультаціями та надавати громадськості своєчасну та достовірну інформацію про оперативні події. НАТО також нехтує розробкою основних інструментів для військових кампаній, таких як розвідка, спостереження, розвідка, точне націлювання та дозаправка в повітрі, незважаючи на майже два десятиліття досвіду, який продемонстрував їх цінність.

Окрім інтервенції безпосередньо в конфлікт НАТО проводить Місію повітряної поліції в країнах Балтії, створену у 2004 році. Дана місія є прикладом того як держави можуть співпрацювати разом заради блага всіх.

4. Збройна агресія Росія проти України часто була на порядку денному в міжнародних організаціях починаючи з 2014 року. Аналізуючи діяльність Ради Безпеки ООН варто зазначити, що вона не вдавалася до конкретних дій, так як стикнулася з проблемою накладання права вето, яке використовує Росія як постійний член Ради Безпеки. Генеральний секретар ООН та Верховний комісар ООН з прав людини висловлювали стурбованість та закликали поважати верховенство права. Отже, ООН не вживала жодних конкретних дій, а лише слугувала форум для дискусій.

Розглядаючи діяльність ОБСЄ варто зазначити, що вона призначила спеціального представника в Україні, організувала перевірочні візити.

Підходи Ради Європи та Європейського Союзу були дуже схожими та вужчими за підхід ОБСЄ. Вони засуджували дії Росії та запровадили санкції проти низки російських посадовців. Щодо діяльності НАТО, варто зазначити, що Генеральний секретар засудив дії Росії та члени Альянсу посилили військову та політичну співпрацю з Україною.

Щодо діяльності міжнародних організацій від початку повномасштабної війни на території України, то варто відзначити, що з першого дня ООН зіткнулася з проблемою накладання вето Росією на рішення Ради Безпеки ООН. Крім того, з проблемою блокування рішень зіткнулася і ОБСЄ, Росія заблокувала рішення про продовження Спеціальної моніторингової місії. Як і в Раді Безпеки ООН так і в ОБСЄ відсутні механізми припинення членства Росії в даних організаціях, що унеможливорює їхню роботу та ставить під сумнів їхню ефективність та доцільність їхнього існування.

Практичними діями, які були зроблені міжнародними організаціями є прийняття Генеральною Асамблеєю ООН резолюції, яка закликає державу, яка наклала право вето у Раді Безпеці ООН виправдати свої дії протягом десяти днів. Ще однією практичною дією є рішення прийняте Генеральною Асамблеєю ООН 7 квітня про припинення роботи Росії у Раді з прав людини ООН. Однак не всі країни підтримували дане рішення, вважаючи його передчасним, ставлячи цим свої власні інтереси понад усе. Схожа десинхронізація відбувається і у Європейському Союзі, через залежність держав-членів від енергоносіїв держави-агресора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бані-Насер Фаді, Гріненко О. О. Миротворчі операції ООН: теорія і практика. *Проблеми міжнародних відносин*. 2015. Вип. 4. С. 24–36.
2. Дополнение к Повестка дня для мира (A/50/60) . URL: <https://undocs.org/ru/A/50/60> (дата звернення 27.08.2022).
3. Жукорська, Я. М. Історія виникнення та становлення миротворчої діяльності ООН. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. С. 423-427.
4. Залучення ОБСЄ до процесу врегулювання російсько-українського конфлікту. Постійне представництво України при міжнародних організаціях у Відні. 2020. URL: <https://smc.naiau.kiev.ua/%D1%96nformacz%D1%96ya-prom%D1%96s%D1%96yu-k%D1%96pr.html> (дата звернення 27.09.2022).
5. Кіпр: Спеціальний миротворчий центр. Національна академія внутрішніх справ. URL: <https://smc.naiau.kiev.ua/%D1%96nformacz%D1%96ya-pro-m%D1%96s%D1%96yu-k%D1%96pr.html> (дата звернення 14.08.2022).
6. Ковальський С.В. Дії збройних сил ООН на першому етапі миротворчої операції на Кіпрі (1964 р.). *Записки історичного факультету*. Одеський національний університет імені І.І.Мечникова. Випуск 18. Одеса. 2007. С. 182-189.
7. Надзвичайній ситуації ООН Сил (UNEF). Information Technology Section/ Department of Public Information (DPI). United Nations.2003. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/mission/past/unefi.htm> (дата звернення 03.09.2022).
8. Оксана Панчишин. ОБСЄ призначила особистого представника по Україні: *ZAXID.NET*. 2014.

URL: https://zaxid.net/obsye_priznachila_osobistogo_predstavnika_po_ukrayini_n1303297 (дата звернення 02.10.2022).

9. Оперативна роль Альянсу в підтримці миру: НАТО. Розділ 5. URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/handbook/2001/pdf/109-140.pdf> (дата звернення 06.10.2022).

10. Північноатлантичний договір. Організація Північноатлантичного договору. Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 р. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.htm (дата звернення 28.09.2022).

11. Росія використала право постійного члена Радбезу – вето в ООН резолюцію про агресію проти України. Радіо свобода. 26.02.2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-rosija-rada-bezpeku-oon-ukrajina-veto/31724315.html> (дата звернення 12.10.2022).

12. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Texthttps://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82_%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%9E%D0%B1%27%D1%94%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%BB_XI/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_73 (дата звернення 03.08.2022).

13. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Верховна Рада України. 16.09.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 18.11.2022).

14. Ямчук А. М. Виправдана миротворчість: успіх операції ООН із підтримання миру у Мозамбіку. Панорама політологічних студій. *Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне. 2012. Вип. 9. С 344-362.
15. Ямчук. А. Місія ООН із підтримання миру в Руанді: проблеми організації та проведення. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. Чернівці. 2013. Т. 25-26. С. 304-309.
16. Ярослав Миколаєнко. Анексія Криму: історико-правові причини та аналіз мирних засобів вирішення міжнародного конфлікту. Київський національний торговельно-економічний університет. *European political and law discourse*. Volume 4. Issue 5. 2017. С. 17-22.
17. Ярослав Прищеп. Збільшення військової допомоги ЄС для України: Боррель розкрив деталі. Суспільне новини. 2022. URL: <https://susplne.media/296724-bilse-grosej-ta-stvorena-novoi-misii-es-zbilsue-vijskovu-dopomogu-ukraini/> (дата звернення 14.10.2022).
18. "A strong NATO in a changed world". North Atlantic Treaty Organization. 2014. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_108215.htm (дата звернення 20.09.2022).
19. 28 years after the 1994 genocide against the Tutsi in Rwanda, 'stain of shame endures' . UN News Global perspective Human stories. 2022. URL: <https://news.un.org/en/story/2022/04/1115792> (дата звернення 20. 08.2022).
20. 7167th meeting: Security Council of United Nations. 2014. New York. 19 с. URL: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7167.pdf (дата звернення 29.10.2022).
21. Agreement for peace and reconciliation in mali resulting from the Algiers process. 2015. URL:

<https://www.peaceagreements.org/wview/1365/accord%20pour%20la%20paix%20et%20la%20reconciliation%20au%20Mali%20-%20Issu%20du%20Processus%20d%27Alger> (дата звернення 14.09.2022).

22. Agreement between Military Representatives of India and Pakistan Regarding the Establishment of a Ceasefire Line in the State of Jammu and Kashmir (Karachi Agreement). United Nations peacemaker. 1949. URL: <https://peacemaker.un.org/indiapakistan-karachiagreement49>

23. Arthur Boutellis. MINUSMA's 2021 mandate renewal in uncertain times. *EPON. Norwegian Institute of International Affairs*. 2021. 37 с. URL: <https://effectivepeaceops.net/wp-content/uploads/2021/05/EPON-MINUSMA-II-Report.pdf> (дата звернення 27.10.2022).

24. Barbora Maronkova. NATO at 70 – History, Present and Future. *Modern Historical and Political Issues: Chernivtsi*. Chernivtsi National University, 2019. Т. 39. Volume. 39. – p. 11

25. Benjamin de Carvalho. Researches. Norwegian Institute of International Affairs. URL: <https://www.nupi.no/en> (дата звернення 21.10.2022).

26. Beyza Binnur Donmez. What has NATO included in its new Strategic Concept?. Anadolu Agency. 29.06.2022. URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/what-has-nato-included-in-its-new-strategic-concept/2626190> (дата звернення 23.08.2022).

27. Bosnia, 1995—Operation Deliberate Force The Value of Highly Capable Proxy Forces. Brookings. С. 11-42 URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2017/04/9780815732419_ch1.pdf (дата звернення 03.11.2022).

28. Cedric de Coning, Julian Detzel, Petter Hojem. UN Peacekeeping Operations Capstone Doctrine. Report of the TFP Oslo Doctrine Seminar 14 & 15 May 2008, Oslo Norway. URL:

[https://www.unocha.org/sites/dms/Documents/DPKO%20Capstone%20doctrine%20\(2008\).pdf](https://www.unocha.org/sites/dms/Documents/DPKO%20Capstone%20doctrine%20(2008).pdf) (дата звернення 24.10.2022).

29. Chicago Summit Declaration. North Atlantic Treaty Organization. 2012. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87593.htm?selectedLocale=en (дата звернення 27.10.2022).

30. Christiane E. Philipp. Somalia – A Very Special Case. *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, Volume 9, 2005, p. 517-554.

31. Colonel Jamal El-Hajj. UNIFIL in Lebanon. The past and the future: Strategy Research Project. 1998. 32 с. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA346279.pdf>

32. Congo question. Resolution of 14 July 1960. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/157/32/PDF/NR015732.pdf?OpenElement>

33. Denis M. Tull. UN Peacekeeping in Mali. Time to Adjust Minusma's Mandate. *SWP Comment*. 2019. 4 с. URL: https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2019C23_tll.pdf (дата звернення 02. 08.2022).

34. Dennis U Zaire. Namibia and the United Nations until 1990. Konrad Adenauer Foundation's Namibia and Angola office in Windhoek. C. 37-50. URL https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=326947fe-2317-be35-a68a-0a7a2d2afe75&groupId=252038 (дата звернення 28.09.2022).

35. Dick A Leurdijk. Before and after Dayton: the UN and NATO in the former Yugoslavia. *Third World Quarterly*, Vol 18, No 3, pp 457-470, 1997.

36. Dilek LatiF. United Nations' Changing role in the post-Cold war era. *The Turkish yearbook*. Vol. XXX. 2000. C. 23-64

37. Ed Arnold. New Concepts but Old Problems: NATO's New Strategic Concept. Royal United Services Institute (RUSI). 07. 2022. URL: <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/new-concepts-old-problems-natos-new-strategic-concept/> (дата звернення 11.10.2022).

38. Emma McClean, Aidan Hehir. Ukraine: UN takes a step towards addressing 'veto problem' which stopped it condemning Russia. *The Conversation*. 2022. URL: <https://theconversation.com/ukraine-un-takes-a-step-towards-addressing-veto-problem-which-stopped-it-condemning-russia-181979> (дата звернення 23.10. 2022).

39. Ethiopia and Eritrea. Global peace operations review. URL: https://peaceoperationsreview.org/wp-content/uploads/2015/04/2009_ethi_eri_mission_notes.pdf (дата звернення 12.10.2022).

40. Eva Michaels. EU and NATO Efforts to Counter Piracy off Somalia – a Drop in the Ocean?. *ISIS Europe*. 2009. URL: https://www.academia.edu/45406777/EU_and_NATO_Efforts_to_Counter_Piracy_off_Somalia_a_Drop_in_the_Ocean (дата звернення 03.11.2022).

41. Events in the summer of 1974. United nations peacekeeping force in Cyprus. URL: <https://unficyp.unmissions.org/events-summer-1974> (дата звернення 24.09.2022).

42. Extraordinary meeting of EU Heads of State or Government on Ukraine. European Council. 6 March 2014. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2014/03/06/> (дата звернення 26.10.2022).

43. Friend or foe? Military intervention in Libya. Humanitarian Policy Group Briefing Note. 2021. URL: <https://cdn.odi.org/media/documents/7119.pdf> (дата звернення 10.11.2022).

44. General Assembly Adopts Text to Suspend Russian Federation from Human Rights Council, Continuing Emergency Special Session on Humanitarian Crisis in Ukraine: Meetings Coverage and Press Releases. United Nations. 2022. URL: <https://press.un.org/en/2022/ga12414.doc.htm> (дата звернення 18.11.2022).

45. Henrik B.L. LarseN. NATO in Afghanistan: Democratization warfare, national narratives, and budgetary austerity: Harvard Kennedy School's Belfer Center for Science and International Affairs. 2013. 61 с. URL: <https://www.belfercenter.org/sites/default/files/legacy/files/larsen-dp-2013-10.pdf>

46. Henrik B.L. Larsen. NATO's Democratic Retrenchment: Hegemony After the Return of History. Harvard Kennedy School's Belfer Center for Science and International Affairs. 2020. URL: https://books.google.com.ua/books?id=NsgDwAAQBAJ&pg=PT164&lpg=PT164&dq=CSPMP+nato&source=bl&ots=mEoNZHMqq0&sig=ACfU3U3Z7McCdc0UzLrFaqSUCE95Kka_2g&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwiTpdPQtIr7AhVQgosKHJECZ4Q6AF6BAgDEAM#v=onepage&q=CSPMP%20nato&f=false

47. India – Pakistan background. United Nations. URL: <https://peacekeeping.un.org/mission/past/unipombackgr.html> (дата звернення 15.11.2022).

48. International Security. Prpgram. Harvard Kennedy School's Belfer Center for Science and International Affairs. URL: <https://www.belfercenter.org/> (дата звернення 23.10.2022).

49. Iulia Elena Socea. NATO's Military Intervention in Kosovo and the Diplomatic Alternative. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2009. С. 83-93 URL: https://www.researchgate.net/publication/46554001_NATO's_Military_Intervention_in_Kosovo_and_the_Diplomatic_Alternative (дата звернення 29.10.2022).

50. James P. Terry. The Emerging Role of NATO in UN Peace Enforcement Operations. *International Law Studies*. Volume. 72. pp. 297-308.
51. Janos Besenyo, Erik Molnár. UN peacekeeping in Namibia. *Tradecraft Review, Periodical of the Military National Security Service*, 2013. C. 93-109.
52. John Danfulani. Democratic republic of Congo crisis: an assessment of African Union's principle of non-indifference. *European Scientific Journal*. edition vol.11, No.22. 2015. C. 274-284
53. John Norris and Bronwyn Bruton. Twenty Years of Collapse and Counting. The Cost of Failure in Somalia. A Joint Report from the Center for American Progress and One Earth Future Foundation. 2011. 60 с. URL: <https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/issues/2011/09/pdf/somalia.pdf> (дата звернення 20.10.2022).
54. Jorge Liboreiro. Why doesn't NATO impose a no-fly zone over Ukraine? *Euronews*. 2022. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2022/03/09/why-doesn-t-nato-impose-a-no-fly-zone-over-ukraine> (дата звернення 05.11.2022).
55. Julian Borger, Alec Luhn. Ukraine crisis: Geneva talks produce agreement on defusing conflict. *The guardian*. 2014. URL: <https://www.theguardian.com/world/2014/apr/17/ukraine-crisis-agreement-us-russia-eu> (дата звернення 28.10.2022).
56. Lauren Durand. How Did the Brahimi Report Improve the Effectiveness of UN Peacekeeping Operations?. *The University of Queensland*. 2011. 5.c. URL:
57. Lisbon Summit Declaration: North Atlantic Treaty Organization. 2010. URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm

58. Luke Harding. Russia delegation suspended from Council of Europe over Crimea. *The guardian*. 2014. URL: <https://www.theguardian.com/world/2014/apr/10/russia-suspended-council-europe-crimea-ukraine> (дата звернення 03.11.2022).

59. Maj K.J.I Leblond. NATO military intervention in Libya: A hit and run campaign. Canadian forces college. JCSP 43. 2017. 27 с. URL: <https://www.cfc.forces.gc.ca/259/290/402/305/leblond.pdf>

60. Maja Zivanovic, Serbeze Haxhiaj. 78 Days of Fear: Remembering NATO's Bombing of Yugoslavia. Balkan Investigative Reporting Network. 2019. URL: <https://balkaninsight.com/2019/03/22/78-days-of-fear-remembering-natos-bombing-of-yugoslavia/> (дата звернення 25.10.2022).

61. Margaret Besheer. Russia Suspended From UN Human Rights Body. *Voice of America*. 2022. URL: <https://www.voanews.com/a/russia-suspended-from-un-human-rights-body-/6519579.html> (дата звернення 28.10.2022).

62. Michael Leigh. The EU's response to the war in Ukraine. Geopolitical Intelligence Services AG. 2022. URL: <https://www.gisreportsonline.com/r/eu-war-ukraine/> (дата звернення 15.10.2022).

63. Michael O. Beale. Bombs over Bosnia The Role of Airpower in Bosnia-Herzegovina. School of Advance Airpower Studies. Alabama. 1997. 58 с. URL: https://media.defense.gov/2017/Dec/27/2001861494/-1/-1/0/T_0013_BEALE_BOMBS_OVER_BOSNIA.PDF (дата звернення 09.10.2022).

64. Michelangelo Freyrie. The United Nations in Mali: A New Approach to Peacekeeping?. The Strategybridge.org. February 11, 2019. URL: <https://thestrategybridge.org/the-bridge/2019/2/11/the-united-nations-in-mali-a-new-approach-to->

peacekeeping?fbclid=IwAR1qxWPuvEvBTY0pJLXoFP-_Rio12_KC-
П6Bo8_mj1xNhnj8yLOviV-5AM (дата звернення 17.08.2022).

65. Mission of the Representative of the Secretary-General in the Dominican Republic (DOMREP). Government of Canada. 2019. URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/services/military-history/history-heritage/past-operations/caribbean/mission-representative-secretary-general-dominican-republic.html>

66. Muzaffer Ercan Yilmaz. UN peacekeeping in the post-cold war era. *International Journal on World Peace*. 2005. Vol. 22, No. 2. pp. 13-28 (16 pages)

67. Nations Military Intervention. *Cornell International Law Journal*. Volume 24. Number 1. 1991. С. 135-164.

68. NATO Research. Аналітичний центр ADASTRA. URL: <https://adastra.org.ua/en> (дата звернення 11.11.2022).

69. NATO's response to Russia's invasion of Ukraine: North Atlantic Treaty Organization. 2022. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_192648.htm (дата звернення 03.11.2022).

70. Oldřich Bureš. UN Peacekeeping in the 21st Century. A Capabilities Expectations Gap Analysis. *Czech Journal of Political Science (Politologický časopis Czech Journal of Political Science)*, issue: 4 2006, pages: 379-398.

71. OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine. Organization for security and co-operation in Europe. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine> (дата звернення 14.11.2022).

72. Our history: UN Peacekeeping. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/our-history> (дата звернення 14.08.2022).

73. Ove Bring. Dag Hammarskjöld's approach to the United Nations and international law. *Stockholm University. Swedish National Defense College* Vol. 44 Núm. 170 . 2011. С. 1-10.
74. Paul Pryce. Back to Basics? Collective Defence and the Baltic Air Policing Mission. *Journal of Romanian Military Science*. 2013. URL: https://www.academia.edu/4026521/Back_to_Basics_Collective_Defence_and_the_Baltic_Air_Policing_Mission (дата звернення 29.10.2022).
75. Per Fr . I. Pharo. Necessary, not perfect: NATO's war in Kosovo. *IFS Info* 1. 2000. 10 с. URL: <https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/bitstream/handle/11250/99749/Info0100.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 04.11.2022).
76. Philip Munch. The light of determined support. NATO's New Mission Against the Political Economy of the Afghan National Security Forces: Afghanistan resolute network. 2015. с. 83-93
77. Philipp Münch. Resolute Support Light. NATO's New Mission versus the Political Economy of the Afghan National Security Forces: Afghanistan Analysts Network. 2015. 8 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/282945912_Resolute_Support_Light_NATOs_New_Mission_versus_the_Political_Economy_of_the_Afghan_National_Security_Forces (дата звернення 13.11.2022).
78. Press point by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen following his visit to Kiev. North Atlantic Treaty Organization. 2014. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_111937.htm (дата звернення 13.10.2022).
79. Prevention and Peacebuilding. Center for International Cooperation at New York University. URL: <https://cic.nyu.edu/programs/prevention-and-peacebuilding> (дата звернення 24.11.2022).
80. Principle of non-indifference. *European Scientific Journal*. edition vol.11, No.22. 2015. С. 274-284.

81. Protocol on the results of consultations of the Trilateral Contact Group (Minsk Agreement). United Nations peacemaker. 2014. URL: <https://peacemaker.un.org/UA-ceasefire-2014> (дата звернення 13.11.2022).

82. Rachel Furlow. The Legacy of UNAMID and the Future of Hybrid Peacekeeping Missions: Democracy in Africa. 2021. URL: <https://democracyinafrica.org/the-legacy-of-unamid-and-the-future-of-hybrid-peacekeeping-missions/> (дата звернення 12.09.2022).

83. Resolution 1031: Security Council. 1995. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/405/26/PDF/N9540526.pdf?OpenElement>

84. Resolution 1973 (2011) adopted by the Security Council at its 6498th meeting, on 17 March 2011. UN Security Council. 2011. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/699777?ln=en>

85. Resolution 2100 (2013) adopted by the Security Council at its 6952nd meeting, on 25 April 2013. UN. Security Council . 2013. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/748429?ln=en>

86. Resolution 2166: Security Council of United Nations. 2014. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/477/28/PDF/N1447728.pdf>

87. Resolution 2295 (2016) adopted by the Security Council at its 7727th meeting, on 29 June 2016: UN. Security Council. 2016. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/833195?ln=en>

88. Resolution 2391 (2017) adopted by the Security Council at its 8129th meeting, on 8 December 2017: UN. Security Council. 2017. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/1326090?ln=en>

89. Resolution 2531 (2020) adopted by the Security Council on 29 June 2020: UN. Security Council. 2020. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3870256?ln=en>

90. Resolution 425, 426: United Nations security council. 1978.
URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/368/70/PDF/NR036870.pdf?OpenElement>
91. Resolution 678: United nations security council. 1990. URL:
<https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/575/28/PDF/NR057528.pdf?OpenElement>
92. Resolution 687: United nations security council. 1991.
URL:<https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/23/PDF/NR059623.pdf?OpenElement>
93. Resolution 689: United nations security council. 1991.
URL:<https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/23/PDF/NR059623.pdf?OpenElement>
94. Resolution 713 (1991) adopted by the Security Council at its 3009th meeting, on 25 September 1991.: UN. Security Council . 1991. URL:
<https://digitallibrary.un.org/record/126827?ln=en>
95. Resolution 743 (1992) adopted by the Security Council at its 3055th meeting, on 21 February 1992.: UN. Security Council . 1992. URL:
<https://digitallibrary.un.org/record/137965?ln=en>
96. Resolution 816 (1993) adopted by the Security Council at its 3191st meeting, on 31 March 1993: UN. Security Council . 1993. URL:
<https://digitallibrary.un.org/record/164634?ln=en>
97. Richard Gowan, Teresa Whitfield. CENTER ON INTERNATIONAL COOPERATION. Security Council Working Methods and UN Peace Operations. The Case of UNMEE: NEW YORK UNIVERSITY. 2011. 25 c. URL:
https://cic.es.its.nyu.edu/sites/default/files/gowan_un_unmee.pdf

98. Richard Gowan. The Ukraine War and UN Reform. International Crisis Group. 2022. URL: <https://reliefweb.int/report/world/ukraine-war-and-un-reform> (дата звернення 18.11.2022).
99. Robert Beljan. What did we learn in ISAF? . Insurgency/Counterinsurgency(COIN). 2013. 28 с. URL: https://www.academia.edu/3214426/WHAT_DID_WE_LEARN_IN_ISAF (дата звернення 15.10.2022).
100. Robert J. Jackson. NATO and peacekeeping. *Centre for International Studies and Clare Hall, University of Cambridge*. 1997. 34 с. URL: <https://www.nato.int/acad/fellow/95-97/jackson.pdf> (дата звернення 12.10.2022).
101. Roy S. Lee. United Nations Peacekeeping. Development and Prospects. *Cornell International Law Journal*. Vol. 28: Iss. 3, Article 2. 1995. С. 619-629.
102. Russia's Invasion of Ukraine: European Union Responses and Implications for U.S.-EU Relations. Congressional research service. 2022. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11897> (дата звернення 13.11.2022).
103. Russia's Invasion of Ukraine: European Union Responses and Implications for U.S.-EU Relations. Congressional research service. 2022. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11897> (дата звернення 13.11.2022).
104. Ryan C. Hendrickson. NATO's Secretary General Javier Solana and the Kosovo Crisis. *Journal of International Relations and Development. Faculty of Social Sciences, Centre of International Relations*. 2002. С. 240-257.
105. S 7 United Nations Yemen Observation Mission (UNYOM). The Consolidated Library of Information and Knowledge (CLIK). History library. PART 1 MILITARY HISTORY. URL:

<https://clik.dva.gov.au/history-library/part-1-military-history/ch-7-peacekeeping-forces-middle-east/s-7-united-nations-yemen-observation-mission-ynyom> (дата звернення 13.09.2022).

106. Şafak OĞUZ. The Evolution of Peace Operations and the Kosovo Mission. *Uluslararası İlişkiler*, Volume 13, No. 51, 2016, pp. 99-114.

107. Samantha Lakin. Lessons from the UN peacekeeping mission in Rwanda, 25 years after the genocide it failed to stop: *The conversation*. 2019

URL: https://theconversation.com.cdn.ampproject.org/v/s/theconversation.com/amp/lessons-from-the-un-peacekeeping-mission-in-rwanda-25-years-after-the-genocide-it-failed-to-stop-122174?amp_js_v=a6&_gsa=1&usqp=mq331AQHKAFQArABIA%3D%3D&fbclid=IwAR19KHGiRpVt5xzL3Tk8GgnqoA-7kRongyh6ay3ZR0cRCuDUWBfI27yvTx8#aoh=16138277721225&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&_tf=%D0%94%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%BE%3A%20%251%24s&share=https%3A%2F%2Ftheconversation.com%2Flessons-from-the-un-peacekeeping-mission-in-rwanda-25-years-after-the-genocide-it-failed-to-stop-122174 (дата звернення 03.10.2022).

108. Security Council. 1995. URL: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf (дата звернення 13.09.2022).

109. Strasbourg / Kehl Summit Declaration. North Atlantic Treaty Organization. Issued on 04 Apr. 2009. URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_52837.htm (дата звернення 26.10.2022).

110. Strategic agenda for the union in times of change. Europea Coucil. 2014.

URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/39245/143477.pdf> (дата звернення 16.10.2022).

111. T Scarnecchia. The Congo crisis, the United Nations, and Zimbabwean nationalism, 1960–1963. *African Journal on Conflict Resolution*. Vol. 11 No. 1. 2011. С. 63-86.

112. Tanzia Ahmed. Was The NATO Intervention in Libya Justified And/Or Successful?. *International Security*. 2015. 18 с. URL: https://www.academia.edu/30807516/Was_The_NATO_Intervention_in_Libya_Justified_And_Or_Successful (дата звернення 23.10.2022).

113. The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina (Dayton Agreement): General Assembly.

114. The new horizon initiative United Nations peacekeeping for the 21st century. URL: https://cic.nyu.edu/sites/default/files/gowan_horizon.pdf (дата звернення 15.11.2022).

115. The Ukraine War: A Resilience Test for the European Union?. Institut Montaigne. 2022. URL: <https://www.institutmontaigne.org/en/analysis/ukraine-war-resilience-test-european-union> (дата звернення 09. 11.2022).

116. The Washington Summit. The Washington Declaration: The White House. 1999. URL: <https://clintonwhitehouse5.archives.gov/WH/New/NATO/statement2.html>

117. UN Agenda for peace. General Assombly Sucurity Council of UN. 2 july 1992. URL: <https://undocs.org/en/A/47/277>

118. United Nations operation in Mozambique ONUMOZ (December 1992 December 1994). Information Technology Section. Department of Public Information (DPI).United Nations. 2001. URL: <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onumoz.htm> (дата звернення 27.09.2022).

119. United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines. Department of Peacekeeping Operations. Department of Field

Support. 2008. URL:
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/capstone_eng_0.pdf (дата
звернення 16.09.2022).

120. United Nations Yemen Observation Mission (UNYOM.
Netherlands Ministry of Defence.
URL: [https://english.defensie.nl/topics/historical-missions/mission-
overview/1963/united-nations-yemen-observation-mission-unyom](https://english.defensie.nl/topics/historical-missions/mission-overview/1963/united-nations-yemen-observation-mission-unyom) (дата
звернення 09.09.2022).

121. Vienna document 2011 on confidence- and security-building
measures. Organization for Security and Co-operation in Europe. 2011.
URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/4/86597.pdf>

122. Vincent Morelli, Paul Belkin. NATO in Afghanistan. A Test of
the Transatlantic Alliance. Congressional Research Service. 2009. 37 с.
URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/RL33627.pdf> (дата
звернення 15.10.2022).

123. Walter Dorn, David J.H. Bell. Intelligence and peacekeeping:
The UN Operation in the Congo 1960–64. *International Peacekeeping*, Vol.
2, No. 1 (Spring 1995), pp.11–33.

124. William Gehrke. The Mozambique Crisis: A Case for United
Nations Military Intervention. *Cornell International Law Journal*. Volume
24. Number 1. 1991. С. 135-164.

SUMMARY

In the modern world, many political, geopolitical and cultural contradictions are intensifying on the international stage, which often turn into armed conflicts. Not every state can cope with them on its own, so states seek to use collective efforts to maintain peace and security. The main responsibility for maintaining peace in the world is entrusted to the United Nations, whose main task, according to the charter, is to maintain peace, international security and cooperation between countries. Another key organization for maintaining international peace and security is NATO, which after the end of the Cold War began to deploy its peacekeeping missions.

To begin with, it is worth to say that a rich source base was involved in the qualification work. In particular resolutions of the UN Security Council, intergovernmental agreements, declarations, materials posted on information portals, and periodicals. The existing source base of research creates opportunities to fully reveal the research subject, solve the tasks, and achieve the set goal. The topic «The role of international intergovernmental organizations in maintaining international peace and security» was investigated by the Norwegian Institute of International Relations, the Belfer Center for Science and International Relations of the Harvard Kennedy School, and the Ukrainian independent analytical center ADASTRA. The study of the role of international organizations was mainly carried out by foreign scientists, professors at Columbia University and Yale School Roy S. Lee, professor at Stockholm University Uwe Bring and others. Among Ukrainian scientists, it is worth highlighting A. V. Voytsikhovskiy, Ya. Zhukovsky. A prominent place in our work was occupied by the articles from the collection "Historical and Political Problems of the Modern World" of ChNU, namely the articles by Barbara Marankova and Anna Yamchuk.

The peacekeeping activities of the UN have undergone significant changes from the moment of its foundation to the present stage as well as the concept of UN peacekeeping. The organization began its peacekeeping activities by deploying military personnel as impartial observers. In particular, during the first UN

peacekeeping mission, where the organization deployed unarmed military observers to observe the observance of the fire. Similar to this was the peacekeeping operation in India and Pakistan, where unarmed military observers were also deployed to monitor the observance of the ceasefire and developments. Over time, UN peacekeeping missions underwent transformations, and later operations included lightly armed troops (during the Suez crisis, lightly armed troops of neutral member states observed the withdrawal of the armed forces of France, Israel, and Great Britain from the territory of Egypt). The use of strong mandates and coercion for peace is another type of UN transformation (Somalia operation).

It is worth noting that the UN peacekeeping mechanism is undergoing changes at the current stage, but the organization still has urgent problems (lack of a clear mandate, lack of necessary resources for the operation, lack of public support and trust in the mission, the absence of an "exit strategy" from a mission) that require reform.

Regarding the NATO role on the peacekeeping it is worth to say that in 1991, NATO adopted a new Strategic Concept, which was a response to the changes that the world underwent after the end of the Cold War and the dissolution of the Warsaw Pact. In particular, the Alliance undertook to prevent risks posed by conflicts in Eastern and Central Europe, as they pose a threat to Alliance members in the form of proliferation of weapons of mass destruction, violation of vital resources, and terrorism.

In 1992, NATO launched its first peacekeeping operation in Bosnia and Herzegovina. With the development of peacekeeping operations, NATO's relations with the UN also developed. If initially NATO acted under the auspices of the UN and performed the tasks assigned to it by the UN Security Council, then relations between the two organizations underwent certain transformations.

An important milestone in the development of NATO was the Washington Summit (1999), at which it was decided to expand the boundaries of NATO's activities and create a new NATO that will operate outside of Europe to protect the

world from the spread of weapons of mass destruction and the spread of terrorism. During the mission in Afghanistan, NATO tested its potential in operations outside the borders of Europe.

Russia's armed aggression against Ukraine has often been on the agenda of international organizations since 2014. Analyzing the activities of the UN Security Council, it is worth noting that it did not resort to specific actions, as it faced the problem of imposing the right of veto, which is used by Russia as a permanent member of the Security Council. The UN Secretary-General and the UN High Commissioner for Human Rights expressed concern and called for respect for the rule of law. Considering the activities of the OSCE, it is worth noting that it appointed a special representative in Ukraine and organized inspection visits.

The approaches of the Council of Europe and the European Union were very similar. They condemned Russia's actions and imposed sanctions against a number of Russian officials. Regarding NATO's activities, it is worth noting that the Secretary General condemned the actions of Russia and the members of the Alliance strengthened military and political cooperation with Ukraine.

Regarding the activities of international organizations since the beginning of the full-scale war on the territory of Ukraine, it is worth noting that from the first day the UN faced the problem of Russia's vetoing of UN Security Council decisions. In addition, the OSCE also faced the problem of blocking decisions, Russia blocked the decision to continue the Special Monitoring Mission.

The practical actions that have been taken by international organizations are the adoption by the UN General Assembly of a resolution that calls on the state that imposed the right of veto in the UN Security Council to justify its actions within ten days. Another practical action is the decision taken by the UN General Assembly on April 7 to suspend Russia's work in the UN Human Rights Council.

Summing up, it is worth noting that the question of the role of international organizations in ensuring international peace and security remains an actual problem of historical and political science and the subject of research by experts in the field of international relations, historians, and political scientists.

